HANS COHEN

OAMENI ȘI IDEI

BIBLIOTECA HEHALUȚ

HANS COHEN

OAMENI ȘI IDEI

BIBLIOTECA „HEHALUȚ"
BUCUREȘTI 1945

MOISE HESS

— Noul naționalism —

Originea sentimentului naţional se găseşte în conştiinţa drumului parcurs şi a legăturilor cari unesc prezentul cu trecutul, pe scurt: în opera istoricului.

Ioseph Salvador era istoric filozof; el a interpretat epocile decisive ale istoriei evreilor în sensul unei profunde unităţi. Henri Graetz a fost primul care a reunit, într'o operă monumentală, cei 3000 de ani de istorie judaică: el socotea că era datoria sfântă a oricărui evreu de a veghea ca „firul care-l unea cu strămoşii săi şi cu trecutul milenar, să nu se rupă, nu din încăpăţânare, din falşă mândrie, sau dintr'un sentiment al onoarei nelalocul lui, ci din sentimentul datoriei supreme, ca să vieţuiască şi să se dea pe faţă miracolul poporului nostru". Pentru Graetz, judaismul era o unitate naţională, „o lege a Statului". Istoria evreiască, spune el, are ca obiect o rasă ce a trăit fără teritoriu, fără patrie, fără frontiere geografice şi fără orga-

nism de Stat, înlocuind condiţiile reale prin forţele sale intelectuale. Graetz se arăta totdeauna îndatoritor şi binevoitor faţă de strădaniile palestiniene ale timpului său, ca şi faţă de Moise Hess însuşi, dar în acelaş timp era sub stăpânirea ideilor de emancipare şi îi lipsea, înainte de toate, o dreaptă apreciere a judaismului oriental şi a hasidismului.

Moise Hess devine fondatorul sionismului modern, rămânând totuşi, în multe privinţe, discipolul recunoscător al lui Graetz. Educat în tradiţia judaică, el se sprijinea, în opera sa „Roma şi Ierusalim", pe anticile valori intelectuale ale judaismului. Dacă ideile evreilor au dat atâtea roade, aceasta se datoreşte faptului că la evrei se găseau, în stare de aluzii, toate curentele ideologice de mai târziu ale sionismului. El ştie să lege tradiţia evreiască de influenţele filozofice înconjurătoare; el ştie să armonizeze concepţia sa despre viitorul judaic, cu aceia a umanităţii. Fiu al emancipării şi discipol al stângii hegeliene, anarhist cosmopolit, împrietenit timp de mai mulţi ani cu Marx, el a fost, spre deosebire de Graetz, singurul din timpul său care a bănuit, chiar sub aspectul său denaturat, importanţa hasidismului. El recunoscu simultaneitatea emancipării lui Mendelsohn şi a mişcării hasidice inspirată de Israel Baal-Şem; hasidimii, pentru dânsul, reprezentau „adâncirea spiritului judaic". „Ceiace este sacru în hasidism, spunea el, nu e

forma, ci spiritul care l-a creat". E adevărat că hasidismul a fost cotropit de greşeli ridicule şi de superstiţii populare, dar şi prin această constatare Hess se ridică cu mult deasupra ştiinţei evreieşti din epoca sa. „Critica actuală, care luptă cu dreptate contra acestor erori, nu pare să fi înţeles substanţa reală şi importanţa istorică a hasidismului". „Excomunicările rabinilor, ca şi raţionalismul, au rămas neputincioase în faţa unui produs al timpului tot aşa de neînlăturat ca şi reforma şi care, în ciuda sau poate tocmai din cauza necunoaşterii sale, pare să fie de o întindere mult mai vastă. Chiar înăuntrul spiritului evreu, pătruns mai curând de inconştient, datorită modernismului, hasidismul formează trecerea dela judaismul medieval la judaismul regenerat. Urmările hasidismului pot fi incalculabile, dacă sunt însuşite de mişcarea naţională".

Prin aceasta, Hess a fost primul care a ştiut să explice sensul istoriei judaismului secolelor XVIII şi XIX. Emanciparea şi hasidismul formează amândouă trecerea dela judaismul medieval la cel modern. Amândouă sunt bazele şi factorii renaşterii judaice; sionismul, sub forma sa desăvârşită, e copilul amândurora, dar hasidismul, născut chiar în sânul spiritului viu evreiesc, are, dintre amândouă, cele mai multe perspective pentru viitor. Această concepţie a istoriei judaismului în secolul 19, era întovărăşită la

Hess de idei generale asupra desfăşurării istoriei generale. Cu toate că revoluţia franceză a adus introducerea exterioară a naţionalismului, acest naţionalism respira încă ideile dreptului natural. Reacţiunea contrarevoluţionară făcea să înflorească peste tot naţionalismul romantic şi tradiţional şi numai anii cari urmară după 1848, îl înlocuiră prin noul naţionalismul democratic. Acesta din urmă, aşa cum îl reprezentau Lasalle şi Mazzini, îmbina, în desvoltarea caracterului naţional, tendinţa liberală şi utopică a emancipării. Această nouă concepţie sintetică a naţionalismului, care transmitea astfel moştenirea revoluţiei, părea desăvârşirea unei perioade istorice. Marile popoare ale istoriei păreau a-şi aminti caracterul lor naţional şi încercară să răstoarne puternicele dinastii moştenite din evul mediu şi să organizeze un nou regim, care să ofere posibilităţi pentru o liberă desvoltare. Italia fu ultimul şi cel mai remarcabil exemplu al acestui efort; unitatea italiană fusese obţinută în 1860. Roma singură rămânea în afară, dar se apropia momentul când şi ea trebuia să se unească, la rândul ei, cu Italia cea nouă. Atunci Hess făcu comparaţia între Roma şi Ierusalim şi dedică lucrarea sa „nobililor apărători ai popoarelor istorice cari luptă pentru renaşterea lor naţională”.

El văzu în soluţia problemei italiene o pre-

zicere a soluţiei pentru „ultima chestiune naţională", chestiunea evreiască. Roma papală era un simbol al evului mediu şi al ostilităţii faţă de evrei: „cu eliberarea cetăţii eterne depe Tigru, începe eliberarea cetăţii eterne depe Moriah", desăvârşirea marei renaşteri a popoarelor, sfârştiul evului mediu, începutul unei ere noui.

Pentru Hess, naţiunea era un tip organic şi natural: „existenţa este produsul imediat al rasei, care organizează instituţiile sale după înclinaţiile şi capacităţile sale înăscute. Dela această formaţie iniţială reiese concepţia vieţii; concepţia modifică viaţa, dar nu o crează şi nu-i niciodată capabilă să reformeze tipul esenţial care se manifestă totdeauna". Astfel, naţiunea nu-i numai un organism al naturii, dar o formaţie a culturii şi a spiritului. Ţelul său nu-i în ea însăşi: dezvoltarea istorică şi socială a individualităţilor naţionale conduce la ţelul final al umanităţii libere şi unite. Dreptul la viaţă al unui popor nu se sprijină numai pe simplul fapt al existenţei sale, ci pe realizarea naturii sale şi a datoriei sale particulare, în vederea acestui scop. Naţionalitatea ia astfel, pentru Hess, un sens moral. „Se poate fi superior în domeniul ştiinţei şi inferior în acela al dragostei pentru aproape; gradul de dragoste de care e capabilă o rasă, determină gradul de civilizaţie la care poate ajunge".

Hess era istoric filozof ca Salvador. Sionismul

său făcea parte din filozofia sa. Prima sa operă, publicată în 1837, sub titlul caracteristic de „Istoria Sfântă a Umanităţii", conţine deja trăsăturile esenţiale ale concepţiei sale mature, exprimată 25 de ani mai târziu. Istoria apare ca o revelaţie veşnică a lui Dumnezeu; evreii datorează existenţa lor, totdeauna reînoită, faptului de a înţelege această revelaţie divină, care se înnoieşte fără încetare. De aceia le rămâne încă o datorie în viitor.

„Acest popor, dela început, fu chemat să cucerească lumea, nu ca Roma păgână, prin forţa braţului, ci prin virtutea interioară a spiritului său. Asemănător el însuşi unui spirit, el rătăcea prin lumea pe care o cucerea şi duşmanii n'aveau forţa să-l distrugă, căci un spirit a pătruns lumea; va veni ordinea nouă, sacră; vechea lege, transfigurată, va reînvia. Din universul căzut în haos, geniul umanităţii va renaşte ca un ocean mişcat de spiritul lui Dumnezeu. O lege va apare, care va pătrunde omenirea de conştiinta unităţii sale, care o va face să termine drumul ei şi să-şi realizeze destinul".

Hess vedea umanitatea, istoria şi natura ca un evreu: el le interpreta în felul său evreiesc. El o făcea liber, ca acela care e la dânsul acasă peste tot, care a trecut prin emancipare. Ca şi alţi evrei, foarte mulţi evrei ai timpului modern, el se simţea atras de elemente străine. Femeia sa, cu care trăi foarte fericit, era creştină.

Dar el își însușia elementele străine, în loc de a se dizolva în ele, ca anumiți tineri scriitori ebraici. Pentru aceasta el apare atât de evreu în germana, în timp ce ei, deși în ebraică, nu par deloc.

Pentru el, universul, natura și umanitatea, erau supuse unei legi. Această lege se bazează pe trei dogme fundamentale, pe cari Hess le-a extras din sursa naturii sale judaice, pe trei puncte de credință: unitatea, viitorul și acțiunea. Omul, pentru el, nu e numai obiectul naturii și al istoriei; el este subiectul care, prin vocea conștiinței sale, poate să ajungă la libertatea de acțiune. Umanitatea e încă pe cale de formație, ea tinde la o armonie perfectă, la un Sabath al istoriei: „când fu terminată creația universului natural, cu aceste ființe organice supreme, oamenii; când creatorul sărbători Sabathul naturii, istoria începu creația sa: creația universului social, care nu va sărbători Sabathul său decât la epoca messianică, la desăvârșirea operei istorice mondiale”. La baza tuturor fenomenelor istorice și universale e o lege: „judaismul n'are altă dogmă decât unitatea. El nu separă niciodată individul de familie, familia de națiune, națiunea de umanitate, umanitatea de creația organică și cosmică, creatiunea de Creator”. Această unitate nu-i numai rădăcina de ceiace este, dar ținta a ceiace va fi. Alianța principiilor de unitate și viitor, formează fondul judaismului. El a creat

ideia umanității unite, el a știut să unească naționalismul cu universalitatea. „Eu cred că natura națională a judaismului, fără să se mărginească să înțeleagă umanitatea și civilizația, face o deductie obligatorie. Toată concepția noastră umanitară actuală, derivă din judaism. Poporul evreu, până la revoluția franceză, a fost singurul popor din univers care a avut în acelaș timp un cult național și umanitar. Prin judaism, istoria umanității a devenit o istorie sfântă, un proces de dezvoltare organică și totală, care începe cu dragostea familiei și care nu se va termina decât în momentul când umanitatea întreagă va forma o singură familie". Dar va fi unitatea care va domina și nu egalitatea. „Procesul spiritului, ca acela al vieții sociale, nu mai este un fenomen de separație, o tendință către unitate și universalitate; nu-i vorba de o nivelare, ci de un ansamblu viu și organic, care conține în el individualul și naționalul în stare de puteri creatoare latente".

Astfel, evreii, dela început, alcătuiesc un popor istoric, religia lor e religia istoriei, spre deosebire de toate celelalte popoare ale antichității, a căror religie e aceia a naturii și care-și găsește expresia supremă în elinism. Contrastul între judaism și elenism, raporturile între cele două forme ale vieții intelectuale, preocupă pe Hess, cum au preocupat altădată pe Heine și Tchernicovki; acest contrast, se știe, e una din pro-

blemele fundamentale ale conştiinţei judaice, de când evreii, către sfârşitul sec. XVIII-lea, au intrat în lumea europeană şi au reluat contactul cu moştenirea grecească. Hess vede limpede diferenţa între cele două culturi: elenii, au ca punct de plecare multiplicitatea, evreii, unitatea vieţii. Unii văd viaţa ca o eternă entitate, alţii ca o eternă devenire. Spiritul grecilor caută să pătrundă spaţiul, acest popor e înzestrat cu sentimentul formei, vieţii, plasticii, naturii şi frumuseţii: la evrei, spiritul caută să pătrundă timpul; acest popor e înzestrat cu sentimentul duratei, auzului, lirismului, istoriei şi eticii sociale. Acest contrast dintre două direcţii intelectuale opuse a atins la aceste ambe naţiuni perfecţiunea. De atunci, împăcarea acestor contraste a devenit scopul întregii civilizaţii.

Până la revoluţia franceză, poporul evreu a fost singurul care a gândit la Sabathul istoric al desvoltării umanităţii. Dar dela revoluţia franceză. umanitatea civilizată în întregime a atins vârsta maturităţii. Gândirea messianică a poporului evreu aparţine deacum înainte tuturor popoarelor. cari merg, unite, în faţa vieţii noui. La toate cotiturile istoriei umane, când era vorba de o nouă perioadă a desvoltării mondiale, de o nouă operă socială, judaismul a avut totdeauna cuvântul său, totdeauna a ştiut să-şi reînoiască forţa sa spirituală. Astăzi încă, el este în această situaţie. Umanitatea are nevoie de el. Influenţa

adevăratului judaism creşte în momentele de faţă. Cu cuvinte entuziaste, Hess proclamă şi repetă acest adevăr esenţial al teoriei sale, pe care o împarte cu Salvador, dar pe care o formulează cu mult mai multă profunzime. El devine profetul unei ere noui a umanităţii, care-şi scoate forţa sa din sursa nesecată a judaismului.

„Regia noastră are ca punct de plecare extazul unei rase care, dela apariţia sa pe arena istoriei, a prevăzut şi presimţit ultimele desăvârşiri ale umanităţii, timpurile mesianice. când spiritul umanităţii se va realiza nu numai în cutare sau cutare individ, nu numai în parte, ci în viaţa socială în întregime, ceiace ar permite fiecăruia să-şi desvolte calităţile sale omeneşti”.

Căci sfârşitul zilelor, astfel cum a prezis-o totdeauna judaismul, nu înseamnă — cum au înţeles greşit alte popoare — sfârşitul lumii, ci rezultatul desvoltării şi educaţiei rasei umane. Noi suntem în ajunul acestui Sabath istoric şi trebuie să ne preparăm, prin studiul religiei noastre istorice, pentru îndeplinirea ultimei noastre sarcini. „Israel posedă secretul religiei viitorului, care va reda naţiunilor credinţa, tot aşa de necesară popoarelor moderne ca şi celor antice, degenerate prin lipsa de viaţă morală şi religioasă. De fapt, nu-i o religie nouă aceia pe care poporul nostru, prin renaşterea sa naţională, o va da popoarelor istorice cari, graţie ge-

niului său religios, posedă deacum creştinismul. Noul creştinism pe care-l vrea noua lume, noul messianism, care nu aşteaptă decât renaşterea naţională a poporului evreu ca să devină baza religioasă a întregei societăţi moderne... e vechiul creştinism, care-şi implântă rădăcina odată mai mult în pământul din care a ieşit. Creştinismul, care nu-i nimic altceva decât messianismul poporului evreu, adaptat la nevoile religioase ale epocii originii lui, trebuie să se reîntoarcă astăzi la izvoarele sale, spre a extrage de acolo o forţă nouă, dacă vrea să satisfacă cerinţele morale şi religioase ale viitorului".

Iată ce scria Hess în cartea sa *Roma şi Ierusalim* şi, câţiva ani mai târziu, în scrisorile sale despre „Misiunea lui Israel în Istoria Umanităţii". Aşteptarea sa messianică e tot aşa de fierbinte ca şi aceia a lui Chaim Moise Luzzato. El se înfioară în faţa desăvârşirii regatului lui Dumnezeu pe pământ. El îl prepară. Dar o face ca un om modern. Plin de râvnă hasidică, este însufleţit în acelaş timp de luminosul bun simţ al emancipării şi al idealismului. El le uneşte pe amândouă şi le depăşeşte. „Fiecare evreu, spune Hess, are în el stofa unui Messia". La dânsul, această energie latentă, a devenit dinamică. Ea pune în mişcare istoria evreiască. Ea îşi face intrarea în istoria umanităţii. Ea reuneşte din nou aceste două sfere separate de secole. Judaismul redevine o parte a umanităţii, mergând totdeauna

înainte, nu numai cu titlul de moştenire şi influentă ca elenismul, dar cu titlul de forţă vie şi regeneratoare. Această renaştere a judaismului e în armonie cu toate fenomenele timpurilor moderne.

Revoluţia franceză a pus începutul la echinoxul primăverii popoarelor istorice: Roma şi Grecia. Polonia şi Ungaria s'au trezit la o viaţă nouă naţională şi Israel, el însuşi, va reînvia. „Epoca mesianică este epoca modernă, care a început cu Spinoza şi s'a realizat cu marea revoluţie franceză. E renaşterea popoarelor, cari sunt îndatoritoare judaismului pentru cultul lor istoric şi naţional".

Această epocă a naţionalismului nou va fi deasemeni o epocă de libertate şi de democraţie; orice tiranie a unui popor asupra celuilalt, va înceta; contrastele sociale îşi vor găsi soluţia într'o armonie perfectă. Popoarele lucrează să apropie această epocă, „prin cucerirea unui teritoriu liber naţional, prin distrugerea oricărei dominări de rasă şi clasă în interior şi în afară, prin libera asociere a tuturor forţelor productive". Hess îşi închipuia naţionalismul viitor diferit de cel prezent, eliberat de orice dorinţă de dominare sau posesiune esclusivă, tristă moştenire a unui timp când popoarele erau încă asuprite. Pentru Hess, ca pentru Lassalle şi Mazzini, democraţie şi libertate naţională sunt identice.

Ceiace spune cu privire la acest lucru Lasalle, e valabil şi pentru Hess: „Principiul naţionalismului liber şi independent, e rădăcina noţiunii democraţiei...”

„O democraţie, care în libertatea cerută pentru propria sa naţiune n'ar vedea în acelaş timp necesitatea absolută a aceleiaşi libertăţi pentru alte naţionalităţi, o democraţie care ar avea despre naţionalitatea sa noţiunea barbară, medievală, esclusivă, de a voi să domine un alt popor, ar deveni în curând ea însăşi prada unui „cuceritor reînviat”. „Democraţia cere un naţionalism liber; un naţionalism opresor nu poate conduce decât la moarte”.

Pe acest vast fundament al speculaţiei filozofice şi a concepţiei istorice, se ridică sionismul lui Hess. El îl consideră — văzut în ansamblul istoriei evreieşti — ca una din epocile creatoare cari urmează totdeauna epocilor critice. Intr'o epocă de dizolvare şi nimicire a judaismului, el îndrăzneşte să prezică reînvierea sa, avântul puterii sale creatoare şi importanţa lui pentru umanitate. Pentru el, care porneşte dela tradiţia judaică, el care recunoaşte valoarea hassidismului şi care a fost educat de idealismul german, judaismul e o forţă spirituală. Naţionalismul său deasemeni trebuie să fie o forţă spirituală, o cucerire de proprietăţi sufleteşti şi nicidecum o cucerire de teritorii sau o însuşire de bogăţii naturale. Cu o îndrăzneală intelectuală, care n'ar putea fi mă-

surată decât cu situaţia evreilor în acea epocă, Hess, credincios messianismului său, are curajul să afirme că „judaismul, care, la primul contact cu educaţia modernă, ameninţa să se dizolve, a supravieţuit, din fericire, acestui ultim pericol, cel mai mare poate care a ameninţat vreodată existenţa sa”.

Criza asimilării nu apare la Hess ca o catastrofă, ci ca o trecere necesară şi binefăcătoare. Cât e de departe de platitudinea evreilor naţionalişti, cari nu ştiură să vadă în emanciparea lui Mendelsohn decât eroare şi păcat! Graţie filozofiei sale despre judaism şi umanitate, el vede tot aşa de just în trecut, ca în prezent şi în viitor. Din libertatea, pe care o consideră ca moştenirea în acelaş timp a emancipării şi a hassidismului, el deduce libertatea judaismului; el a stabilit programul — căruia nu i s'a recunoscut până acum toată însemnătatea — şi a cărui singură realizare integrală va conduce la renaşterea judaică. „Nu sunt de părerea lui Mendelsohn că judaismul n'are dogmă: dar susţin că concepţia sa despre Dumnezeu n'a fost niciodată rigidă şi îngheţată, că ea a continuat totdeauna să se desvolte cu spiritul poporului evreu şi, din umanitate, pe baza tipică a unităţii divine a vieţii. Libera dezvoltare a concepţiei sale despre Dumnezeu, prin studiul sârguitor şi cercetarea sârguincioasă, e pentru evreu o datorie religioasă sfântă”.

Regenerarea judaismului, pentru Hess, e poporul care ia cunoştinţă de el însuşi.

Ascultător la influienţele timpului şi ale mediului, el urma calea celei mai mici rezistenţe şi aluneca pe panta blândă a emancipării: acum era vorba de a se regăsi, de a dibui drumul abrupt, de a reveni pe calea celei mai mari rezistenţe, care a fost totdeauna aceia a istoriei evreieşti, de a opune forţei dezvoltării aparent naturale, lozinca spiritului „orice s'ar întâmpla". „Noi avem nevoie de ştiinţă, pentru a putea urma calea noastră divină chiar prin această epocă de tranziţie. Trebuie să cunoaştem istoria noastră şi să rămânem conştienţi de misiunea noastră".

Judaismul. fapt istoric spiritual, nu poate fi regenerat decât printr'un act de aceiaşi natură. Hess a indicat cel dintâiu — drumul de urmat şi a recunoscut soluţia. El se găseşte în leagănul renaşterii spiritului evreiesc, aşa cum s'a realizat la sfârşitul secolului al XIX-lea şi s'a desvoltat în toate ramurile vieţii. Pentru Hess, dreptul la viaţă al judaismului nu decurge din faptul existenţei sale, ci din datoria şi conştiinţa acestei misiuni etice şi umane. Astfel, Hess a dat mişcării de renaştere o bază pur morală şi spirituală, după cum. odinioară. evreii au devenit un popor datorită misiunii care le impunea uniunea lor cu Dumnezeu; ei vor deveni din nou, reluând această sarcină, care e chiar natura lor. La începutul noului naţionalism iudeu, care se desfă-

şoară sub influenţa ideilor europene moderne, nu-i nici o afirmare a existenţei biologice, indiferentă la judecata etică universală, nici dorinţa uniunii teritoriale, a puterii politice sau a îmbogăţiri economice; la început, este afirmarea spiritului judaic în numele misiunii sale de educaţie istorică şi morală a rasei omeneşti. Prin aceasta, e precursorul al altor doi mari animatori ai naţionalizmului evreiesc, Achad Haam şi Martin Buber. „Avem încredere în reînvierea spiritului rasei noastre, căreia nu-i lipseşte decât un centru de acţiune în jurul căruia ar putea să se grupeze aleşi entuziasmaţi de misiunea religioasă a lui Israel: din acest centru ar porni din nou principiile eterne cari leagă umanitatea de univers şi de Creator. Aceşti aleşi se vor găsi într'o zi în vechea cetate a lui Israel. *Numărul nu contează; judaismul nu a fost niciodată reprezentat de un popor numeros*. Viţelul de aur a atras întotdeauna cel mai mare număr şi numai un mic grup de leviţi va veghia în vechiul lăcaş asupra focului sacru al religiei noastre". Aceste cuvinte conţin o apreciere esenţială a firii judaice. Judaismul nu e o categorie numerică şi cantitativă, ci, dimpotrivă, dinamică şi calitativă. Dela Moise, nu e reprezentat chiar în sânul poporului evreu decât de o infimă minoritate. Poporul însuşi, în oceanul naţiunilor, nu a fost niciodată decât o insuliţă biciuită de valurile furtunoase. Urît, dispreţuit, temut ca o fantomă misterioasă, a rămas

el însuși, a urmat propria sa cale. Dar acest spirit al judaismului nu a trăit decât printr'o minoritate; majoritatea se simțea atrasă către larg, pe căile altora; ea țintea să le semene și să câștige stima lor; între regi și profeți, între Onavimi și „normali", era o prăpastie; dacă regi și instinctele massei aveau mereu predominanța, totuși, cu timpul, spiritul judaismului relua victoria chiar asupra majorității. Toată filozofia istorică judaică o dovedește, cu cărțile asupra exilului și admiterea profeților și a rabinilor în calitate de călăuze populare. Hess recunoaște această dualitate a istoriei judaice (cu toate că e încă departe de Buber, care o consideră problema cea mai importantă a individului, chiar și punctul de plecare a tendinței de unificare asupra căreia Hess însuși insistă).

„Tot ce e mare și sfânt în judaism se datorește unui mic grup... dar a fost și este încă printre noi o clasă orgolioasă, hrăpăreață, lacomă de bogății și distincții, diametral opusă celor drepți și Onavimilor. In timpul persecuțiilor, ei ne erau mai puțin periculoși decât în vremurile de fericire și libertate. Profeții nu i-au cruțat și n'ar trebui cruțați nici astăzi. Adevărații reprezentanți ai judaismului, au datoria să spună adevărul orgolioșilor și pretențioșilor..."

Pentru Hess, sionismul e pregătirea poporului evreu către desăvârșirea misiunii sale istorice. „Ii lipsește țara pentru realizarea idealului istoric

al poporului nostru, ideal care nu e altul decât acela al regatului lui Dumnezeu pe pământ, timp messianic prezis de toţi profeţii noştri". Dar reîntoarcerea în ţara lui Israel nu poate aduce prin ea însăşi regenerarea judaismului; ea trebuie să fie punctul său de plecare. Numai un popor înviorat, conştient de sarcina sa, va căuta să adune pe cei mai buni din rasa lui în ţara unde pot realiza idealul istoric al naţiunii.

Pentru aceasta, educaţia poporului în Diaspora, „reînvierea inimilor" cum a numit-o, 25 de ani mai târziu, Achad Haam, precedează opera colonizării. „Până atunci să nu ne gândim să clădim templul şi să câştigăm inimile fraţilor noştri pentru opera care va servi la gloria eternă a naţiunii judaice şi la binele întregii umanităţi". Ca Achad Haam, el vrea înainte de toate: „să trezească sentimentul patriotic la evreii culţi" şi „să elibereze massele judaice, prin acest patriotism viu, de formalismul strâmt care ucide spiritul". O afirmă cu tărie, cu toate că e, ca şi Achad Haam, conservator prudent în domeniul religiei.

Acestei renaşteri spirituale se datoreşte şi efortul concentrării poporului evreu în Palestina. Cu toate că punctul de plecare e acelaş, îi lipseşte lui Hess perfecţia sistemului sionist a lui Achad Haam. Sionismul lui Hess nu consistă în trăsăturile sale fundamentale esenţial judaice, dar în concluzii se bazează prea vădit pe ana-

logie cu politica europeană națională și democratică. Insă, tocmai aceste analogii lărgesc concepțiile politice ale lui Hess. Pentru Achad Haam, realizarea sionismului e o operă pur evreiască, în timp ce Hess—cum a făcut mai târziu și Herzl — îl leagă de politica mondială și în special de a Franței. Franța, în acea vreme, nu era numai mare putere, care încuraja efortul național al celorlalte popoare, în special al Italiei; ea era marea revoluție, care reprezenta pentru Hess începutul epocii messianice, în cursul căreia trebuia să se desvolte renașterea judaismului.

Astfel, Hess descoperă un vast orizont politic. „Astăzi, pentru a contribui la reconstituirea naționalității judaice, trebuie să păstrăm vie speranța renașterii politice și s'o trezim unde dormitează. Apoi, dacă evenimentele mondiale cari se pregătesc în Orient, oferă o posibilitate practică a restabilirii Statului evreu, se va începe cu siguranță prin întemeierea coloniilor evreiești în ținuturile părinților noștri; Franța, fără nici o îndoială, e pregătită să ne dea ajutorul ei. Franța, care acum ne-a redat drepturile noastre politice și naționale, Franța, ale cărei interese politice se potrivesc atât de minunat cu acele ale umanității, Franța, a cărei cea mai mare dorință e de a repopula aceste regiunii pustii, unde se formează acum noui căi de comunicație între Europa și India, se va bucura văzând stabilindu-se coloniile unui popor prieten, atât de plin de

simpatie pentru ideile sale libere și umanitare". Coloniile evreiești, cu ajutorul Franței, ar trebui să se întindă „dela Suez la Ierusalim și depe malurile Iordanului pe țărmul Mediteranei".

Dar această colonizare, executată cu ajutorul Franței, nu se sprijină numai pe politică. Politica primordială e spiritul; politica nu e decât un mijloc secundar.

„Franta trebuie să vrea să populeze calea către Indii și China cu acei cari o vor urma până la moarte, pentru a o ajuta să îndeplinească sarcina istorică pe care i-a impus-o marea revoluție. Cine i-ar ajuta mai bine decât evreii, a căror misiune e aceasta dela începutul veacurilor? Opera de colonizare judaică va crește organic; numai o slabă sământă să fie depusă sub protecția puterilor europene, și noul arbore al vieții va crește și va da roade".

Viața naște în pământ. Ea se desvoltă în domeniul spiritului, dar îi trebuiesc rădăcini în solul hrănitor. Sentimentul, care a rămas străin dela Herzl și Achad Haam, dar care a însuflețit mai târziu pe A. D. Gordon și pe „Hapoel Hațair" în Palestina, vorbeste în Hess. Cu emanciparea. el vrea și asanarea socială a evreilor. Dar el crede că „solul comun al patriei e prima condiție a unui lucru sănătos. Ființa socială necesită, pentru desvoltarea sa, un teritoriu vast și liber. fără de care devine un parazit. care nu se poate hrăni decât pe socoteala producției

străine". Hess luptă contra metodelor filantropiei judaice şi împotriva felului ei de educaţie, prin şcoli şi instituţii de binefacere lipsite de orice bază socială, nenorocirea „istorică" a masselor evreieşti. Filantropia judaică nu are nici un plan, nici sistem şi nu cunoaşte nevoile judaismului şi ale epocii. La ţintă pot conduce numai „dobândirea patrimoniului comun, elaborarea condiţiunilor favorabile muncii, formarea societăţilor de agricultură, industrie şi comerţ, după principiile mozaice, adică socialiste".

Hess trasează astfel drumul său către un viitor unde evreii posedă o patrie fără a înceta să iubească lumea cea mare. „In ciuda oricărei emancipări. evreul în exil care reneagă naţionalitatea, nu va dobândi niciodată stima natiunilor cu cari se asimilează; se poate naturaliza, aceasta nu l-ar despărţi de naţiunea lui". Dar el trece peste emancipare,prevăzând—spre deosebire de toţi emancipatorii, chiar de Graetz, — sământa regenerării în massa obscură a evreilor din Europa orientală, îndată ce vor fi transportaţi în atmosfera liberatoare a hasidismului primitiv.

Evreii orientali „păstrează sământa vie, care va da naştere roadelor, îndată ce va fi distrus învelişul ţeapăn, îndată ce va fi transplantat în solul culturii moderne".

Cu un cuvânt îndrăsneţ, Hess aruncă principiul fundamental al emancipării, care ordonă evreilor să supună firea lor instrucţiei europene.

„Dacă ar fi adevărat că emanciparea evreilor în exil ar fi incompatibilă cu naţionalitatea judaică, evreul ar trebui atunci să nu sacrifice prima, ultimei". Mendelsohn însuşi recunoscuse aceasta. „Dacă uniunea civică n'ar fi posibilă decât cu condiţia de a renunţa la lege, am prefera să renunţăm la uniunea civică". Hess leagă teoria sa de epoca de dinainte de emancipare. Dar el s'a bucurat din plin de roadele sale, a ştiut să facă să rodească şi să înflorească seminţele pe un pământ nou.

Invăţătura lui Hess nu a dat roade decât vre-o 30 de ani mai târziu. Dar cei cari se comportau după spiritul său, nu ştiau nimic de dânsul. Numai la desăvârşirea timpului pe care l-a prevăzut şi prezis, judaismul, încă imobil, începuse să se mişte.

Printre contemporanii săi, unul singur l-a înţeles: Alexander Weill, visător şi profet, poet şi bufon. Sângele marei tradiţii judaice se amesteca straniu în vinele sale cu al unui emancipator radical şi al unui bulevardier parizian. Scriind asupra operei lui Moise Hess, îi luă parte în mod curagios. Prin cuvinte arzătoare, stigmatiza asimilarea, care reneagă originea evreiască în numele emancipării. „Spiritul lor în umanitate şi nu renegarea naţionalităţii lor, poate da evreilor curajul de a cere drepturile omului". Weill cunoaşte Franţa mai bine ca Hess; el nu va putea împărtăşi speranţa sa în Franţa ca în aceia

care va pregăti sosirea epocii messianice.

„Pentruca Europa să facă dreptate evreilor, trebuie ca evreii însăşi să afirme şi să dovedească naţionalitatea lor virtuală prin opere naţionale nemuritoare. Nu milionarii, ci Danielii ne vor salva”.

ACHAD HAAM

— Naţionalism etic —

Importanța lui Achad Haam în istoria judaismului secolului al XIX-lea, este de a fi reușit — el, fiul unei famili hasidice, educat mai târziu în spiritul emancipării—să creieze o utitate interioară între tradiția seculară specific judaică și influența Europei. De când cu emanciparea evreilor, această influență tindea în mod uniform către laicizare. Chiar când ea accepta să păstreze o trăsătură a caracterului judaic, nu putea fi decât o ideie, ceva pur intelectual, neavând drept la nici o expresiune corporală și neputând, prin umare, să se manifesteze concret în existența și vitalitatea poporului evreu. Judaismul s'a evaporat într'un spirit pur, încapabil să se unească cu viața poporului și a oamenilor.

Sionismul politic a condus, printr'o altă cale, până la capăt, această laicizare începută prin eliberare. Poporul evreu trebuia să fie asemănător celorlalte popoare și să urmeze cu ele marele drum al istoriei. El trebuia să fie un corp care

să se desvolte liber şi să răspândească cultura sa în condiţiuni normale. Vocea naţionalismului secolului al XIX-lea trebuia deasemeni să fie şi a poporului evreu. Achad Haam, primul din timpurile noastre, a indicat alt drum: acela al salvării moştenirii judaice, care totdeauna a deosebit acest popor de întreaga umanitate; în acelaş timp, cum era vorba de *realizarea* acestei esenţe, el ştia că judaismul n'ar putea să se menţină decât prin purtătorul său, poporul evreu, căruia această misiune îi impunea îndatoriri particulare.

Dar Achad Haam, moştenitor al emancipării, a renunţat să nu mai considere judaismul decât sub aspectul său teologic. Şi-a exprimat concepţia sa fundamentală în următoarea frază: „Până acum, istoria n'a ştiut încă să explice într'un mod satisfăcător fenomenul unui mic popor, care, într'un colţ al Asiei, şi-a format o doctrină religioasă şi morală unică. Această doctrină a influenţat lumea întreagă într'o astfel de măsură şi a rămas în acelaş timp atât de adânc străină, încât, până astăzi, ea n'a putut nici să domine universul, nici să-i se supună. Dar orice adevărat evreu, fie ortodox sau liberal, simte, în adâncul sufletului său, ceiace e unic în spiritul poporului nostru — chiar când noi nu putem preciza — şi care-l depărtează de căile străbătute de alţii. Acest spirit a creat pentru judaism bazele în numele cărora el rămâne astăzi încă la distanţă, fără a putea să renunţe. Cine are acest sentiment

în sufletul său, să-l păstreze; cine l-a pierdut, să se ducă. Aici nu poate fi compromis".

Dealungul secolelor istoriei judaice dinainte de emancipare, această concepţie unică religioasă şi morală fusese pentru evrei opera lui Dumnezeu, ancorată în absolut. Misiunea acestui popor era legată de esenţa sa cea mai adâncă. Fără efortul către realizarea acestei misiuni, poporul evreu n'ar fi existat. Emanciparea a transformat în relativ această legătură absolută; ea a văzut originea concepţiei religioase şi morale în procesul istoriei şi a făcut din ea un produs al evoluţiei istorice.

Achad Haam însuşi, împrumută dela filozofia evoluţiei lui Spencer originea empirică sociologică a esenţei judaice. Dar dacă, astfel, idealul iudaic nu mai e absolut prin originea sa, valoarea şi importanta lui nu sunt mai mici. Datoria absolută de a trăi conform acestui ideal, rămâne în vigoare. Chiar dacă învăţătura lui Israel s'a născut dintr'o nevoie socială şi biologică, s'a găsit, dealtunci, indisolubil legată de poporul evreu şi interpretarea diferită a naşterii judaismului nu afectează misiunea sa. Căci trecutul e pământul hrănitor viu de unde poporul îşi extrage seva şi de unde se avântă.

Poporul e un organism istoric şi fiziologic cu trecutul şi viitorul său. Viitorul poporului nu poate fi construit decât pe baza trecutului. Un popor care are în urma lui o istorie de mai

multe ori milenară, nu poate, ca un copil nou născut, să reînceapă dela capăt, pentru a-şi crea o nouă viaţă naţională, cu interese naţionale noui. Această concepţie nu ţine seama că e vorba de popor, adică de eul naţional, sub forma sa devenită istorică, care doreşte numai să-şi păstreze *eul*, eul şi nu un altul, în toată măreţia sa, cu toate amintirile şi speranţele.

Eul popular, ca şi eul individual, e purtătorul unui spirit şi a unei voinţe bine definite. Istoria poporului evreu e aceia a dezvoltării vieţii sale spirituale. Acest spirit se exprimă totdeauna în manifestări concrete. Dar poporul evreu nu trăieşte decât prin acest spirit. Amândoui: sufletul şi purtătorul, sunt inseparabili. Existenţa judaică nu-i asigurată decât dacă se asigură continuitatea vieţii spirituale a judaismului. Poporul evreu trebuie să ducă o viaţă concretă, conformă cu bazele reale ale vieţii judaice spirituale. Azi, lucrul acesta nu e deloc posibil. căci diferenţierea crescândă între evreii diferitelor ţări ameninţă să nimicească legătura spirituală şi cultura spiritului. Judaismul se dizolvă. Aceste tendinţe centrifuge trebuie să fie combătute printr'o forţă centripedă, spre a restabili unitatea şi continuitatea spirituală. In vederea acestui scop, trebuie să se creieze un centru, în care spiritul evreu să se manifeste prin toate mijloacele vieţii zilnice. Trebuie să fie un centru îmbrăţişând toate ramurile activitătii umane, dar totdeauna din punctul de

vedere al menținerii esenței judaice, sub toate formele.

Nu-i vorba, de exemplu, de un centru pentru crearea operelor literare și artistice, când arta și literatura unui popor nu epuizează cultura și caracterul său; acestea se manifestă înainte de toate chiar în viață, pe care o formează și căreia îi dau sens. Influența acestui centru — care trebuie să fie situat în vechea patrie istorică a judaismului — asupra evreilor din lumea întreagă, va fi, înainte de toate, spirituală. Căci dragostea pentru Sion, „Chibath Sion", face parte din esența judaică, e o realitate spirituală de nezdruncinat a judaismului, o părticică a trecutului lui neșters. Numai legătura cu acea țară e destul de puternică pentru a contrabalansa instinctele egoiste ale evreilor.

Nu sunt, deci, motive externe cari duc pe Achad Haam la sionism, nu-i mizeria și oprimarea politică a masselor evreiești, nici mândria rănită a evreului occidental care luptă pentru egalitatea drepturilor sale. Sionismul lui Achad Haam decurge din nostalgia interioară a lui Israel, din avântul său vital, independent de destinele externe. Nu adversarul sau nenorocirea exterioară mențin judaismul și zămislesc necesitatea sionismului, ci continuitatea — totdeauna vie — a secolelor.

Naționalismul lui Achad Haam tinde către crearea condițiilor externe necesare asigurării și

realizării vieţii sufleteşti, idealurilor judaismului. Existenţa politică, economică, teritorială, nu are valoare decât dacă e purtătoarea acestor idealuri. Naţionalismul lui Achad Haam e o moştenire a profetismului evreu, de care se leagă în mod conştient. El dobândeşte, prin această apropiere, o mare demnitate. Nu suferinţa actuală sau idealurile politice îl hrănesc, ci doctrina lui Isaia. Achad Haam ştie că puterile se schimbă şi trec, în timp ce spiritul rămâne. El singur hotărâşte.

Achad Haam reia, în toată puritatea sa, marea gândire profetică a misiunii judaismului. Ea era transformată de asimilaţie, care o considera ca o simplă ideie intelectuală, neavând purtător real şi, în consecinţă, nici datoria de a se realiza. Pentru Achad Haam, ca şi pentru profeţi, faptul de a fi poporul ales, implică acceptarea sarcinilor celor mai grele şi nu-i lasă dreptul de a-şi face viaţa uşoară, de a trăi ca alte popoare. „Această concepţie îmbrăca odinioară forma credinţei religioase că Dumnezeul alese poporul evreu pentru a-l aşeza deasupra celorlalţi, nu în scopul dominaţiei mondiale”, căci „e cel mai mic dintre toate popoarele”, ci în acela al perfecţiunii morale. Poporul evreu trebuie totdeauna să poarte sarcina celor mai aspre datorii morale, nu cu intenţia de a strica sau de a fi folositor restului umanităţii, ci numai pentru a realiza în viaţă acest tip superior. Trebuie recunoscut ca un fe-

nomen unic faptul că judaismul „deosebeşte pe adepţii săi de restul oamenilor, impunând evreilor îndatoriri mai obositoare şi mai înalte şi uşurând la nesfârşit jugul celorlalţi”.

Prin urmare, acest popor nu poate trăi ca ceilalţi, dacă vrea să-şi rămână credincios lui însuşi. Nu poate crea un Stat ca celelalte popoare; cei cari vor, uită că-i imposibil. „Acest popor, a cărui existenţă — din momentul când a intrat în arena istoriei — echivalează cu o protestare directă și violentă a puterii spirituale contra forței pumnului şi a sabiei, al cărui curaj, dela începuturile sale până în vremea de faţă, provine din credinţa profundă în misiunea sa, în datoria sa de a se apropia de idealul perfecţiunii morale, mai mult ca celelalte popoare — acest popor ar fi în stare, după o istorie milenară, să-şi recalculeze valorile sale şi să renunţe la superioritatea sa naţională în lumea moralei, pentru a deveni în lumea sabiei a cincea roată la căruţă? Acest popor ar sfărâma marele sanctuar al Dumnezeului dreptăţii şi sfinţeniei, pentru a ridica în locul său un altar al idolului forței brutale?” Achad Haam defineşte astfel, ideia morală, care stă la baza judaismului ca ideia justiției, adică ideia obiectivităţii absolute: „Omul se ridică deasupra tuturor tendinţelor inimii sale şi a tuturor gândurilor de utilitate, chiar dacă ar fi formulate în favoarea sa însăşi sau pentru aceia a altora, ca să nu admită decât judecata adevă-

rului şi să nu judece decât după ea fiecare acţiune şi consecinţele ei pe pământ. Această justiţie supremă se manifestă în afară şi îşi formează drumul ei, independent de consecinţele sale practice în raport cu lumea externă, fie ele bune sau rele”.

Pentru realizarea acestei idei vitale, trebuie acţionat din nou în centrul vechei patrii, unde odinioară a început lupta. De acolo, această luptă spirituală trebuie să cuprindă tot poporul evreu, să formeze din el purtătorul viu al ideii sale. Centrul care trebuie să servească la mântuirea judaismului, n'are valoare decât dacă e întemeiat pe aspiraţia către dreptate şi moralitate absolută.

Taina dăinuirii lui Israel şi a esenţei sale, se află în caracterul său moral, în conştiinţa îndatoririi sale morale, care formează cultura sa naţională. „Misterul existenţei noastre ca popor, constă în faptul că, din timpurile cele mai îndepărtate, profeţii ne-au învăţat să nu respectăm decât puterea spiritului. Dar un principiu de Stat, care nu se sprijină pe baza acestei culturi naţionale, riscă să se îndepărteze spiritual dela idealurile sale şi să trezească în el ambiţia puterii materiale, orgoliul dominaţiei politice. Prin aceasta, s'ar tăia firul care-l leagă de trecut şi i-ar desfiinţa baza sa istorică”. Pentru Achad Haam, esenţa judaismului nu-i religia, aşa cum ea a fost transmisă în forma şi

în toate amănuntele sale; ea nu e decât învelișul care acoperă nucleul, expresia dogmatică și teologică a unui curent vital istoric și dinamic Religia adăpostită în scrieri, riscă să fie pietrificată. E adevărat că esențialul în viața evreiască sunt scrierile, dar „scrieri vii”. „Nu mă plâng de existența scrierilor, ci de pietrificarea lor, de întreruperea dezvoltării lor. Mă plâng, pentrucă nu mai sunt călăuzite de sentimentul moral al inimii umane, ca odinioară, când „vocea divină” în sufletul oamenilor se inspira încă direct din viața și fenomenele naturii și când ea obliga scrierile să schimbe pe încetul și puțin câte puțin conținutul lor și să-l pună în armonie cu conștiința morală a poporului. Eu nu apăr dominația „sabiei asupra scrierilor”, ci superioritatea forței morale, nedespărțită de conștiința poporului nostru și care singură a dat naștere „scrierilor” și a reînviorat conținutul lor în toate epocile”.

Caracterul unic al judaismului determină și pe acela al oricărei mișcări adevărat naționale. Regenerarea sa nu poate avea ca bază decât renașterea ideii morale. Idealul universal uman al justiției absolute, e baza națională a vieții poporului evreu. „Pentru aceasta, naționalismul a luat amploare în sufletul profeților, până ce a căpătat viziunea sfârșitului lumii, când lupul și mielul se vor culca unul lângă altul, când nici un popor nu va lupta împotriva altuia și când

Israel, deasemeni, va trăi liniştit în ţara sa. Acest ideal uman era şi este pentru totdeauna o parte esenţială a idealului naţional al poporului evreu şi statul evreu nu-i va asigura pacea şi siguranţa decât când justiţia veşnică va conduce toate popoarele şi Statele".

Nu numai idealul internaţional e baza vieţii naţionale, dar chiar are nevoie de el; naţiunea e patria sa, posibilitatea sa de realizare. Naţionalismul nu trebuie să diminueze, ci să realizeze idealul general şi universal. Aceasta era credinţa profeţilor.

Ei credeau că era nevoie de o întreagă comunitate care să formeze un lanţ neîntrerupt din generaţie în generaţie, pentru a reprezenta în mod conştient forţa spiritului faţă de alte puteri cari domină lumea, pentru a-i se consacra în toată libertatea, pentru a recunoaşte în veci dominaţia absolută a acestei idei unice şi pentru a se hotărî ca ea să rămână continuu vie în slujba întregii lumi. „Obişnuiţi să exteriorizeze înclinările inimii lor, profeţii făceau să apese această sarcină nobilă şi sublimă, dar aspră, pe umerii micilor naţiuni iubite. Idealul lor naţional era să facă din poporul lui Dumnezeu o forţă puternică, o forţă a justiţiei, care, în armonie cu viaţa generală, ar ocupa, faţă de alte popoare, acelaş loc ca şi profeţii faţă de propria lor naţiune".

O reînnoire a judaismului în Palestina nu poate

să se producă decât prin reînnoirea fiecărui evreu, „renașterea sufletului” fiecăruia. Trebuie trezit în orice om spiritul moral, dragostea adevăratului judaism. Numai când evreii din Diaspora vor fi trecut printr'o ispășire și purificare umană și națională, vor face sacrificiile necesare pentru a se încărca cu sarcina reconstrucției noului centru spiritual. Numai atunci dragostea de judaism, Chibat Sion, va fi destul de puternică în inima lor, pentru a o ridica, din fundul împrăștierii și pietrificării lor, către o nouă operă de unire și de creație. Numai atunci se va putea mări colonizarea în Palestina Dar chiar începutul colonizării poate să exercite o influență asupra evreilor din Diaspora, să trezească în ei dragostea de Sion, de judaism, să facă să țâșnească sursa sufletului lor evreu. Astfel se produce o acțiune reciprocă constantă din centru către toate punctele periferiei. Scopul coloniilor în Palestina nu se găsește în ele înșiși. nici dincolo de limitele prezente într'un domeniu politic sau economic; scopul lor e trezirea conștiinței judaice în indivizii evrei, pregătirea inimii și a spiritului. Acesta e sensul centrului spiritual și nu intelectual, el neocupându-se numai de probleme și de inclinații ale intelectului, ci având ca îndatorire să vegheze asupra spiritului judaismului în întregime. El va readuce judaismul, care se dizolvă astăzi, la uni-

tatea sa şi va face din el din nou purtătorul misiunii sale istorice.

Achad Haam a rămas credincios concepţiei sale esenţiale în toate scrierile. Punctul său de plecare nu era critica altor curente, ci o poziţie care se putea numi, cu drept cuvânt, poziţia judaismului. Din punctul său de vedere, chestiunea numărului în Palestina nu avea nici un rol: numai calitatea era hotărâtoare. Nu e vorba de a şti câţi oameni de origine evreiască vor locui în Palestina, ci câţi dintre ei vor duce o viaţă evreiască, o viaţă de dreptate, o viaţă de luptă pentru desăvârşirea ideii morale. Pentru Achad Haam, sionismul nu putea să aibă ca scop crearea pentru evrei a condiţiilor de existenţă politice şi economice asemănătoare altor popoare. Pentru el, sensul sionismului nu era deasemeni nici să îmblânzească mizeria materială a masselor evreieşti. Sionismul său, văzut ca renaştere morală a judaismului, nu putea să aibă ca bază egoismul individului sau al poporului. Achad Haam lupta continuu contra oricărei încercări de a ajunge la ţintă fără a urma lungul şi durerosul drum care singur duce acolo, împotriva oricărui pseudo-messianism sau sabathianism. falşă evanghelie a unei apropiate „mântuiri a poporului”. El ştia că regenerarea judaismului nu poate fi decât opera unei lungi lupte şi a unei mari purificări morale. El recunoştea nu numai că orice sabathianism nu

poate duce decât la deziluzie amară, dar chiar împiedică drumul către o salvare reală. Credința sa adâncă în judaism îl făcea să ceară sacrificii pentru idealul foarte îndepărtat, o răbdare creatoare, eroismul muncii tăcute pentru viitorul ale cărui roade nu pot fi văzute. Cu toată adânca sa religiozitate, sau poate tocmai datorită ei, el rămânea, față de realitate, conștient, sobru, cu curajul de a privi viața în față. Dragostea de Sion, care se va deștepta în sufletul evreilor, îi va învăța să nu-și închipuie reconstrucția Palestinei ca o operă în beneficiul individului, ci de a sacrifica interesul lor personal pentru ideia în îndatorirea față de judaism. Unui adversar al sionismului, Achad Haam îi răspunse: „Nu-i pot ierta confuzia a două notiuni diferite: dragostea pentru poporul evreu și dragostea pentru evrei, interesele cari reprezintă în adevăr poporul în întregime și interesele comunității cari sunt numite astfel, pentrucă ele sunt acelea ce aparțin unui mare număr de indivizi, dintre cari fiecare nu se gândește decât la sine. Dacă el ar fi făcut această deosebire, ea l-ar fi împiedicat de a ne opune obiecția ridiculă că unul singur dintr'o sută va putea să emigreze în Palestina și că nouăzeci și nouă dintr'o sută din poporul evreu vor rămâne aici. Căci el însuși ar fi înțeles că noi căutăm tocmai un om dintr'o sută si că în el singur noi găsim răspunsul la chestiunea vieții

totale, în loc să o vedem în cei 99, adică în acei indivizi numeroşi cari vor rămâne aici".

Numai o muncă asemănătoare va conduce la ţelul ce şi-l propune Achad Haam şi pe care-l rezumă astfel, în prefaţa la a doua ediţie a operelor sale: „Ne trebuie libertatea pentru spiritul poporului nostru, posibilitatea de a se mişca fără piedici în atmosfera sa istorică, pentru a putea să se trezească din lungul său somn şi să recucerească putinţa de a regenera idealul naţional şi de a-l îmbrăca într'o formă corespunzătoare cerinţelor noastre actuale, ca acest ideal să redevină pavăza poporului nostru împrăştiat, ca el să-l apere de distrugere şi să-i dea forţa să suporte cu răbdare suferinţele sale până la capăt, cu ferma convingere că ele au un scop şi un sens".

Achad Haam a crezut cu o încredere profundă în poporul evreu, în posibilitatea lui de a fi la înălţimea misiunii sale, în puterea lui de a-si regenera viaţa spirituală. Când s'a dus în Palestina, în 1912, contemplă cu bucurie dezvoltarea poporului. El văzu că, fără a fi condus către ţinta pe care o propuseseră atâţia, adică, spre un Stat evreu, poporul se îndrepta spre direcţia pe care el singur voia s'o dea reconstrucţiei. „Marele scop, care nu se întrezărise la congresul din Bâle decât printr'o reţea de nouri, îmi apăru limpede la lumina faptelor din Palestina. Cu cât pătrundeam mai mult în ţară,

cu cât contemplam ceiace se forma aici, cu atât mai bine înţelegeam că această dezvoltare, cu toate că era încă plină de contraste şi contradicţii, năzuia — în totalitatea sa — către scopul suprem pe care-l ghiceam. Drumul e încă lung, dar chiar cu ochiul liber se vede de pe acum capătul ivindu-se la orizont". Toţi observatorii simt că centrele create de munca evreiască în ţara strămoşilor „trebuie să fie deacum încolo bastioanele spiritului poporului nostru" şi că nu e deloc nevoie să le înfăţişezi ca primi paşi către „cucerirea ţării" pentru a te convinge că „munca merită osteneală".

Opera săvârşită în Palestina începea să exercite influenţa sa asupra Diasporei. Ea a dat judaismului o misiune nouă, în numele căreia toate fragmentele poporului risipit s'au regăsit din nou. Ea a început prin a insufla în el un nou avânt vital, ea a îmbogăţit sufletele acelora cari au fost martori la reconstrucţie şi i-a umplut de bucurie. Astfel, din ceiace îi se desvăluie lui în Palestina şi din ceiace vede şi descrie cu întreaga sinceritate, adevăr şi obiectivitate, Achad Haam are dreptul de a spune — cu toată sinceritatea şi cunoaşterea de cauză — că visul său, al unui centru spiritual, astfel cum l-a prezis la începutul mişcării sioniste, începe să se realizeze, puţin câte puţin, în Palestina.

Achad Haam ştia că era vorba de o operă educativă răbdătoare în Diaspora şi de o muncă

de reconstrucţie lungă şi dificilă în Palestina. Ceiace îl interesa mai mult, era munca oamenilor, transformarea sufletului şi a spiritului lor, ca să aibă forţa morală de a urma drumul lung şi încet. El respingea politica şi diplomaţia ca mijloace ale sionismului, pe care şi-l închipuia ca o mişcare de regenerare morală. Cu toate acestea, el îşi imagina toate evenimentele politice cu acea conştiinciozitate şi justă obiectivitate care dovedeşte toată gândirea sa. Politica judaică nu-i părea posibilă decât dacă avea ca bază morală justiţia şi dacă ţinea seamă — în întregime şi fără rezerve — de faptele sale.

In prefaţa noui ediţii a operelor sale, publicată în 1920, după o lungă tăcere, Achad Haam arată că eroarea sabathiană în mişcarea sionistă se manifestă încă mai mult dela declaraţia Balfour şi că ea atrage după sine noui consecinţe periculoase. El explică sensul acestei declaraţii. Ea nu înseamnă, cum o cred şi interpretează sioniştii, „restaurarea Palestinei ca un cămin naţional al poporului evreu”, ci „stabilirea unui cămin naţional pentru poporul evreiesc în Palestina”. Deja în 1920 el recunoştea piedicile inevitabile pentru dezvoltarea unui cămin naţional evreiesc decurgând din faptul că Palestina e o ţară populată în mare majoritate de arabi.

Achad Haam era călăuzit de principiile sale morale faţă de toate chestiunile politice, cari deveneau pentru el chestiuni umane. Inainte de

toate, chestiunea arabă. Din 1891 el atrase atenţia asupra marei importanţe morale şi politice a acestei chestiuni. Tot atunci recunoscu că numai principiul său putea duce la o soluţie: „Principalul, de care totul depinde, nu e *câţi* facem, ci *cum* facem”.

In 1914, scria unui prieten în Palestina: „Am cetit tratatul asupra problemei arabe şi consider ca unul din cele mai mari merite că aţi atins încă odată această rană, cu toate că stau la îndoială dacă vorbele dv. ar putea avea răsunetul voit. Psihologia vieţii publice sioniste e de înţeles. Cu toate că au renunţat la Charta unui stat şi la tot ce decurge din ea, aceşti oameni păstrează totuşi iluzia că se ocupă cu întemeierea unui „Stat evreu”. Şi cu toate că cei mai mulţi dintre ei nu-l pronunţă textual, ajunge să apleci urechea la cuvintele pe cari ei le scapă, pentru a fi sigur de acest fapt. Prin urmare, le displace să gândească, şi se supără contra tuturor acelora cari le-o amintesc, că în Palestina este un alt popor, care locuieşte acolo şi care nu se gândeşte să plece din căminul său. In viitor, când această iluzie se va găsi complect desrădăcinată şi când toţi, dezmeticiţi, vor privi în faţă realitatea, se va înţelege desigur întinderea şi însemnătatea acestei probleme şi efortul imens pe care va trebui să-l facem pentru a ne apropia, într'o oarecare măsură, de soluţie. Aşteptând, cea mai mare parte dintre sionişti se

găsesc într'o stare de somnolenţă, ca şi cum n'ar fi decât pe jumătate treziţi după un vis agreabil. Ei ştiu de pe acum că nu era decât un vis, dar încă nu vor să vadă; ei rămân întinşi, cu ochii închişi şi se lasă încă o clipă în voia iluziilor".

Ultimul cuvânt publicat de Achad Haam mai exprima profunda durere ce-l cuprindea când vedea că toate speranţele de ordin moral pe cari le legase de reconstrucţia Palestinei, ameninţau să se sfarâme de problema convieţuirii cu poporul arab. El scrise următoarele, în 1922, unui ziarist care se pronunţase contra actelor de răzbunare evreieşti din Palestina: „Am cetit articolul dv. „Pe calea poporului nostru", şi simt nevoia de a vă felicita din toată inima. Din ziua când veştile despre cari cuvintele dv. fac aluzie mi-au ajuns la ureche şi când am văzut atitudinea comunităţii noastre în ţară faţă de aceste lucruri, sunt plin de gânduri triste.

„Toate bazele pe cari am construit concepţia mea despre judaism şi sionism, îmi par clătinate. Şi dacă baza se clatină, ce-mi va mai rămâne, la vârsta mea, din toată truda vieţii mele, dacă nu o inimă pustie şi un suflet disperat?

„Un evreu şi sânge: e o contradicţie mai flagrantă?" Aşa am terminat unul din primele mele esseuri şi eram sigur atunci că era o axiomă de care nu se va atinge nici un evreu. Ce am salvat, deci, din zăpăceală şi distrugere, dacă n'am

putut păstra învăţămintele profeţilor noştri, pe cari le-am purtat pe calea exilului pentru a ilumina existenţa noastră printre străini? Sângele nostru s'a vărsat ca apa în cele patru colţuri ale lumii timp de mii de ani, dar noi n'am făcut niciodată să curgă acela al altora. Noi ne-am amintit totdeauna că marea doctrină morală pe care am primit-o moştenire dela părinţii noştri, e învăţământul viitorului şi că datoria noastră este să o păstrăm şi s'o îngrijim până ce ea devine binele comun al întregii umanităţi şi ca fiara care-i în om să înceteze de a stăpâni viaţa publică şi particulară. Astfel trăia poporul nostru, generaţie după generaţie, în ţări străine, printre rase cari se sprijineau pe sabia lor şi a căror meserie zilnică era să verse sângele; dar poporul persecutat din toate părţile, scufundat în umilire aparentă, contempla cu desgust mâinile însângerate ale vecinilor săi şi ştia, în sinea sa, că n'avea şi nici n'ar fi avut niciodată vreo legătură cu această existenţă sălbatecă, fiindcă păstrează în el marele adevăr moral, a cărui misiune e să se răspândească în toate ţările şi să pună capăt oricărei barbarii, oricărei cruzimi şi oricărei atrocităţi sângerânde. Numai atunci va rămâne în siguranţă în propria sa ţară şi va vedea cu ochii săi marea victorie a doctrinei morale, în numele căreia s'a lăsat martirizat de mii de ani.

„A fost dat generaţiei noastre să vadă un fel de început al mântuirii, întoarcerea fiilor

exilați în țara lor. Copiii noştri au venit din țări depărtate să-şi consacre viața în serviciul poporului şi pentru reconstrucția țării. Noi, bătrâni, eram ca într'un vis. Oare e adevărat? Sfârşitul e aproape? Marile zile prezise de profeți au sosit? Revenim, ridicăm drapelul nostru deasupra țării noastre, ca să fie flamura popoarelor, cum era acum câteva mii de ani?"

„Şi acum, — ce trebuie să spunem, dacă zvonurile cari se răspândesc sunt adevărate? Dumnezeule mare, oare e acesta sfârşitul? E oare ținta pe care au urmărit-o părinții noştri şi în numele căreia au suferit toate generațiile? E oare visul milenar al poporului nostru? Revenim oare în Sion pentru a murdări pământul său cu sângele inocenților? „Poporul va da banul său ca preț al Statului său, dar profeții săi, niciodată". Aşa am terminat unul din tratatele mele — sunt multi ani de atunci — şi această frază mi se părea o axiomă. Şi acum, Dumnezeu m'a făcut să trăiesc până când să văd cu ochii mei greşala mea aparentă. In ciuda mandatului şi a altor succese politice, poporul nu mai dă bani ca înainte pentru reconstrucția căminului național; dar în schimb, tinde să sacrifice pe altarul „Renaşterii" pe profeții săi, marile lor principii morale, în numele cărora rasa noastră există, de dragul cărora a suferit şi grație cărora merită osteneala de a se reîntoarce şi de a fi un popor în țara părinților noştri. Căci fără aceasta,

Dumnezeule mare, ce suntem noi şi ce e viaţa noastră viitoare în această ţară, pentru a-i dărui sacrificii imense şi veşnice fără de cari nu se reconstruieşte o ţară? Ar fi numai pentru a adăoga într'un colţ al Orientului un mic popor de noui levantini, cari rivalizează cu vechii autochtoni în toate viciile lor, beligeranţă sângerândă, răzbunare, mânie?

„Dacă aşa e Messia, noi nu voim deloc să-l vedem venind!"'

Astfel, până la moarte, Achad Haam rămase credincios lui însuşi şi ideii sale în misiunea morală a judaismului şi a sionismului. A fost astfel un conducător nu numai al mişcării naţionale judaice, dar şi al umanităţii, un păzitor nu numai al valorilor scoase la iveală de doctrina judaică, pe baza căreia îşi întemeiă naţionalismul său, dar şi al elementului celui mai preţios, din care mişcările naţionale ale tuturor popoarelor şi-au scos justificarea lor în faţa viitorului omenirii.

THEODOR HERZL

— Politica evreiască —

Theodor Herzl a venit din afara poporului evreu. El parcursese cariera tipică fiului de familie evreiască, burgheză şi asimilată, din Europa Centrală. El a trecut prin emancipare şi prin asimilare, fapt care i-a dat suficient impuls ca să poată seziza, cu o privire comprehensivă, toată situaţia exterioară a poporului evreu şi s'o măsoare la scara vieţii europene, care îi era familiară. Este ceiace a constituit forţa sa şi tăria liniilor proiectului său. Judaismul n'a fost pentru el o tradiţie spirituală, a cărei esenţă i-a impregnat fiinţa sau în care a pătruns; a fost pentru el un fapt social-politic, creat şi menţinut prin factori exteriori, printr'o presiune exterioară, care îi determină viaţa interioară în toate mişcările sale, cu toate emoţiile ei. Judaismul în sine n'a avut, iniţial, pentru el, nici o valoare intrinsecă. El nu îl pătrunse decât ca o reacţie contra unei forţe năvălitoare, a cărei activitate se manifestă în toate laturile.

Herzl recunoscu toată semnificaţia particulară a antisemitismului şi corelaţia profundă a acestuia din urmă cu existenţa judaismului. El nu se resemnă la erorile atât de răspândite în anturajul său asupra esenţei antisemitismului, care, după dânsul, nu provenea nici din reaua voinţă, nici din neînţelegerea celorlalte popoare. Herzl văzu în antisemitism efectul natural al cauzelor sociologice pe cari nici persuasiunea, nici „moralizarea" de nici un fel, nu le pot neutraliza. „Naşterea antisemitismului nu a fost datorită, cum crezură adeseori evreii secolului al XIX-lea, prejudecăţilor, spiritului mărginit. „Causa remota" a fost pierderea, în evul mediu, a facultăţii noastre de asimilare; „causa proxima" a fost supraproducţia noastră în inteligenţe mijlocii, neavând nici un debuşeu normal, nici progresiv, nici regresiv. Mişcarea regresivă se transformă într'un proletariat de nemulţumiţi. In acelaş timp, puterea noastră bănească luă un avânt înfricoşător. Insăşi existenţa evreilor dădu naştere antisemitismului, care negă asimilarea evreilor, îi forţă să rămână în stare latentă şi izvorî peste tot unde judaismul fuzionă cu alte grupe sociale".

Deci, asimilarea indivizilor evrei, adică decadenta judaismului în fiecare individ şi asemănarea sporită cu anturajul său, ar fi putut servi de ieşire din acest impas. Herzl ar fi afirmat-o, dar antisemitismul blocă chiar această

ieşire. Singura scăpare posibilă, pe care Herzl o văzu în concepţia neaşteptată, fu aceia de a scoate evreii din anormala lor situaţie de popor periferic, de a face din ei un popor normal de a-i concentra pe un punct al suprafeţei terestre şi de a-i asimila altor popoare, nu individual, ci în colectivitate.

„Noi suntem şi vom fi întotdeauna, vrând-nevrând, un grup istoric, de o omogenitate de recunoscut.

„Noi suntem un popor, pentrucă duşmanul vrea aşa! La primejdie, ne unim, şi atunci ne descoperim forţa noastră. Da, desigur!

„Noi avem puterea de a ridica un Stat şi chiar un Stat model, căci noi posedăm toate mijloacele umane şi materiale necesare".

Prin toate aceste concepte politice, Herzl aparţinea timpului său, sfârşitului veacului XIX burghez şi naţionalist; el era de o natură sensibilă şi artistică, bogat dotată. Ca atâţi alţi contimporani ai săi, el suferi izolarea care lovea evreii în societatea burgheză a secolului al XIX-lea, imposibilitatea de a atinge anumite demnităţi şi sarcini, de a trăi pe culmile societăţii. Mândria sa rănită, se apleca asupra soartei evreieşti, căreia el îi vede toată josnicia şi toată urâţenia. El vedea umilinţa servilă a evreilor, atitudinea lor târâtoare, aservirea lor la atâtea circumstanţe exterioare, servilismul lor interior. El visa evrei de o specie nouă, oameni liberi, drepţi, frumoşi,

degajați de toată josnicia galuthului. Herzl nu cunoștea decât judaismul asimilat al Europei Occidentale; el își purta partea de povară a strâmtoarei comune, strâmtoare a oamenilor cari se simțeau loviți și alungați din viața societății ariene a țării lor. Herzl nu suferea niciodată de pe urma marilor probleme eterne ale judaismului. Ceiace îl făcu să sufere, erau nedemnitățile societății contemporane.

Mai târziu, el învăță să cunoască egal și judaismul Europei Orientale și fu mișcat de prezența forțelor ce dormitau în acești oameni. Dar el rămase totdeauna străin vieții evreiești însăși, adevăratului judaism milenar, căruia nu i-a pătruns niciodată problemele. Din judaism, Herzl nu văzu fondul, ci doar forma; și această formă, văzută din afară, era urâtă și, în ochii Europei secolului XIX, imperfectă. Era vorba de a o face perfectă. In aceasta, Herzl a fost condus de punctul de vedere al esteticii formale și în aceasta se manifestă deasemeni natura sa artistică. Dar a forma massa informă a judaismului, a coordona această turmă, echivala, în limbajul celui de al XIX-lea secol, a crea un „Stat Evreiesc", aceasta semnifica a da poporului evreu forma cea mai înaltă, forma definitivă la care o națiune putea aspira în acel secol.

Din 1894, într'o critică a romanului „La femme de Claude" a lui Dumas-fiul, Herzl scria: „Bunul evreu Daniel va regăsi patria rasei sale și acolo

îşi va aduce fraţii risipiţi. Dar un evreu ca Daniel ştie bine că patria istorică a evreilor nu le-ar servi deloc. Este copilăresc de a cerceta situaţia geografică a acestei ţări. Chiar când evreii s'ar reîntoarce în „patria lor", ei ar descoperi a doua zi că nu mai formează o familie omogenă. De secole ei au prins rădăcini în alte patrii, ei sunt „naţionalizaţi", diferiţi unii de alţii, neavând comun decât o singură caracteristică: opresiunea, pe care în comun o suportă peste tot!"

Această opresiune universală trebuia să se manifezteze imediat cu o forţă crescândă. Martor al persecuţiei căreia Dreyfus i-a fost victimă la Paris în 1895, Herzl recunoscu adevărata natură a antisemitismului şi, prin aceasta, el însuşi îşi dădu seama de adevărata situaţie a poporului evreu.

„Ce este o naţiune? întreba el.

Şi tot el răspundea:

„Un grup uman istoric de omogenitate recunoscută, care se menţine coherent datorită unui inamic comun. Inamicul face din noi un popor, contra voinţei noastre".

Astfel, dintr'o singură privire, Herzl îmbrăţişă ansamblul raporturilor şi trase din cunoaşterea lor consecinţa logică: „Noi suntem un popor!".

Acest popor trebuie să îndeplinească actul pe care toate celelalte popoare l-au îndeplinit în

secolul XIX. Pentru a deveni un agregat uman, frumos şi liber, trebuie să-şi creieze un Stat.

Pentru evrei, un „Stat evreiesc” va avea o semnificaţie mai mare decât pentru toate celelalte popoare.

Chiar fără Stat, aceştia din urmă duc o existenţă aproape coherentă, normală.

Fiecare este ataşat pământului său, limbii sale, culturii sale, economiei sale domestice proprii. Statul evreiesc ar da evreilor o nouă demnitate: el le-ar permite să beneficieze de o egalitate efectivă de drepturi, el ar complecta emanciparea lor. In acelaş timp, el ar îndulci şi suprima mizeria economică a evreilor, care este datorită faptului că ei trăiesc prea strâmtoraţi printre celelalte popoare.

Intr'un elan de entuziasm extraordinar, Herzl concepu această idee şi scrise broşura sa „*Statul Iudeu*”. „Eu nu îmi amintesc să fi scris vreo dată ceva într'o stare de spirit atât de exaltată ca această carte. Heine spune că auzea un vultur zburând deasupra capului său când scria anumite versuri. Mi se părea că aud un zgomot analog deasupra capului, în timp ce îmi scriam cartea. Am lucrat la ea fără răgaz până la epuizare!” Din acest mic şi plăpând volum, zbucni un suflu, un suflu patetic, orgoliul technic al sufletului secolului al XIX-lea.

In scrisoarea pe care Herzl o adresă Baronului Hirsch, această carte este succint rezumată:

„Eu trebuie însfârşit să vă spun care îmi este drapelul şi cum îl voiu desfăşura.

„Şi dacă mă veţi întreba apoi: „un drapel, ce este? o coadă de lemn cu o bucată de stofă?" Ei bine, Domnule, eu vă voiu răspunde că un drapel este ceva mai mult decât atât.

„Un drapel duce oamenii unde vrei, chiar în ţara promisă: pentru un drapel, oamenii trăiesc şi mor, este chiar singurul lucru pentru care ei sunt gata de a muri în massă, când sunt târâţi. Ştiţi ce a dat avânt imperiului german: reverii, cântece, viziuni şi drapelul negru-roş-aur, şi aceasta în puţin timp! Bismark nu a făcut decât să folosească arborele pe care vizionarii l-au plantat. Da, doar fantasticul antrenează oamenii şi cel care rămâne la o parte, poate fi un om excelent, onest şi rezonabil; el poate fi chiar un binefăcător în stil mare, dar el nu va fi niciodată un conducător de oameni şi dispare fără a lăsa vreo urmă".

Materia cărţii „Statul Iudeu" este, în trăsăturile sale originale şi sociale, puţin remarcabilă. Ceiace este important în această carte, este tonul, trezirea unei noui personalităţi, conţinutul de simbolic şi exemplar.

Tânărul evreu asimilat se recunoaşte evreu, vede în faţă misiunea istorică, simte în el însuşi venirea unui nou viitor.

Naţionalismul său modern s'a născut. Materia din care se compune cartea, este o reluare a

aspiraţiilor cari formau în 1895, idealul burgheziei liberale mijlocii. Dar ce perspective deschide ea!

Plecarea către ţara făgăduinţii apărea practic ca o extraordinară întreprinderre de transport. Transport! Mai curând un amalgam din toate întreprinderile omeneşti cari se vor îmbina într'un angreiaj. Şi dela primul stadiu al acestei întreprinderi, mulţimea de oameni tineri va găsi o ocupaţie: toţi inginerii, arhitecţii, technicienii, chimiştii, advocaţii, cari au ieşit în ultimii 30 de ani din ghetou şi cari credeau să-şi câştige existenţa onorabil, în cadrul micului trafic sordid, şi cari se vedeau obligaţi de a renunţa şi de a îngroşa rândurile disperate ale proletariatului intelectual.

„Către aceştia îmi îndrept afecţiunea mea, către aceia al căror număr aţi voi să-l vedeţi diminuând şi pe cari eu vreau să-i văd multiplicând massa. căci eu văd în ei forţa potenţială a evreilor viitorului, semenii mei, într'un cuvânt!"
„Nimeni nu este suficient de puternic sau bogat pentru a transplanta un întreg popor. Doar ideia singură o poate realiza. Ideia de Stat are desigur o asemenea putere. In timpul întregii nopţi a istoriei lor. evreii nu au încetat să viseze acest vis real: „Anul viitor la Ierusalim". Aceasta este vechea noastră deviză. Este vorba de a demonstra că visul acesta poate să se transforme într'o ideie limpede ca ziua. Pentru a ajunge aci, trebuie

să se înceapă prin a face „tabula rasa” din ceiace în spirite mişună ca demodat, perimat, confuz. sau mărginit. Spiritele obtuze pretind că aceasta echivalează cu un exod în deşert, cu părăsirea oricărei culturi. Aceasta nu-i adevărat! In cultură nu se retrogradează, nu se poate decât progresa. Nu te instalezi într'o cocioabă de lut când ai o casă mai frumoasă, mai confortabilă, pe care o construieşti ca să te bucuri de ea în toată liniştea. Nu se pierde un bun dobândit, ci se valorifică. Nu renunţi la dreptul tău decât pentru un drept mai bun. Nu te separi de obiceiuri scumpe, decât pentru a reveni la ele. Nu părăseşti vechea casă, înainte ca cea nouă să fie terminată. Doar aceia emigrează, cari au certitudinea că-şi vor îmbunătăţi soarta. Intâiu vin disperaţii, apoi săracii, apoi oamenii bine situaţi şi apoi bogaţii. Primii plecaţi, se ridică gradat din strat în strat. Emigrarea este o mişcare ascensională de „clase sociale”.

Este caracteristic că, contrariu trăsăturilor umane generale, trăsăturile nationale sunt foarte slab marcate în această lucrare. La Herzl este vorba de a găsi un teritoriu pentru Statul său evreiesc. Acest teritoriu poate să se afle în Palestina, dar poate fi şi aiurea. In acel timp, Herzl nu cunoaşte Palestina şi dificultăţile pe cari ea le prezintă. Baza esenţială pentru el este suveranitatea naţională, nu importă unde. Noul Stat nu va fi evreiesc decât în măsura în care locuitorii

săi vor fi evrei. Nu va exista limbă națională. Lui Herzl îi se pare foarte natural ca în Statul evreiesc, evreii să nu se poată servi de ebraică drept limbă comună. Fiecare va vorbi limba din Diaspora și limba cea mai practică va sfârși prin a învinge pe celelalte. „Fiecare va conserva limba sa, care este partea scumpă a gândurilor sale. Posibilitatea unui federalism linguistic este amplu probată de exemplele Elveției. Noi vom continua acolo a fi ceiace suntem actualmente și nu vom înceta niciodată de a iubi cu melancolie patriile noastre respective, de cari noi am fost deposedați”... „Poporul nostru formează o comunitate unică în genul ei. De fapt, noi nu recunoaștem ca părinți, decât în funcție de al nostru „credo patern”. In Statul evreiesc, trebuie să domnească o absolută libertate religioasă, iar neevreii vor avea aceleași drepturi ca și evreii. Și dacă se întâmplă ca naționalități diferite să se stabilească printre noi, le va fi acordată aceiași protecție, aceiași egalitate”...

Dar importanța acestei lucrări o constituia mai mult forma de aplicare preconizată, decât conținutul ei; nu atât în gândirea lui Herzl, cât în maniera sa de a o realiza. Pentru prima oară în Europa occidentală, problema evreiască era pusă cu claritate și forță, iar o soluție politică, se cerea. „Chestiunea evreiască există. Ar fi absurd să negi. Ea este o supraviețuire a evului mediu, de care popoarele civilizate nu s'au

putut lepăda, cu toată buna lor voinţă. Ele au dovedit această bună voinţă, emancipându-ne. Problema evreiască izvora peste tot unde există o aglomerare de evrei. Acolo unde ea nu există, era importată de către emigranţii evrei. Noi căutăm diverse locuri în cari nu suntem urmăriţi, dar sosirea noastră provoacă persecuţia. Aceasta este adevărat şi trebuie să rămână adevărat peste tot şi chiar în ţările de înaltă cultură — ca Franţa, atâta timp cât problema evreiască nu va fi rezolvată politiceşte. Nefericiţii evrei transportă acuma antisemitismul în Anglia, ei l-au instalat deja în America. Eu cred că înţeleg antisemitismul, care este o mişcare foarte complexă. Eu privesc antisemitismul ca evreu, dar fără ură, fără frică. Eu cred că discern în antisemitism partea de batjocură grosolană, de gelozie brutală, de prejudecată ereditară, de intoleranţă religioasă, dar şi a pretinsei legitime apărări. Chestiunea evreiască nu este, după mine, nici socială, nici religioasă, chiar dacă ne-ar apare sub o formă sau alta. Este o chestiune naţională şi, pentru a o rezolva, trebuie înainte de toate s'o ridicăm la rangul de chestiune politică mondială, a cărei soluţie va trebui să fie încredinţată consiliului naţiunilor civilizate".

Pentru prima oară, după multe secole, poporul evreu vedea înfiripându-se înaintea sa o misiune comună. Problema evreiască, în alte timpuri discutată pe furiş, în colţuri tainice, şi

care nu se înfățișa decât sub aspectul unui umil cerșetor, apărea acum dreaptă, liberă, cu capul sus, la tribuna politicii mondiale, ceiace fu pentru evrei o strălucire, o demnitate nouă. Herzl le fixă un țel pe care îl înconjură de aureola unei mari acțiuni politice, la care evreii nu s'au gândit niciodată fără el. Herzl seamănă în aceasta cu Disraeli: un visător al ghetoului, ca și acesta din urmă, insă un visător sprijinit nu pe puterea imperiului britanic, ci pe dorințele nostalgice ale unei mari părți din poporul evreu și pe propria sa convingere, pe care încearcă să o realizeze. Dar Herzl dădu poporului evreu mai mult decât o țintă: el i-a dat Congresul Sionist și Organizația Sionistă. Pentru prima oară, unitatea judaismului fu efectiv proclamată. Un popor, unit într'un singur efort către aceiași țintă, chemat să creieze forma unificatoare a viitorului. Până aci, cauza evreiască fusese obiectul eforturilor dispersate, ale unor oameni izolați. De acum înainte, ea avea un centru. Pentru prima dată de două mii de ani, evreii creau propria lor tribună, care marchează începutul educației lor politice ca popor. Herzl spune, chiar în Congres: „Astfel, necesitățile comune se concentrează într'un singur organ, care va fi punct de raliere a aspiratiilor, a doleanțelor fraților noștri. Cauza evreiască trebuie să fie sustrasă bunului plac a persoanelor izolate, indiferent cât ar fi de mare bunăvoința acestora din urmă. Un Forum tre-

buie insituit, dela înălţimea căruia să se poată cere socoteală tuturor celor ce fac ceva pentru cauza evreiască". Ideia democratică a parlamentarismului european pătrunse în judaism şi depăşi cadrul Organizaţiei sioniste. Această ideie transformă radical toată structura socială a vieţii evreieşti colective.

Aceste trăsături fundamentale, cari marcară din primele zile concepţia sionistă a lui Herzl, rămaseră trăsăturile lui caracteristice. Câtva timp înaintea morţii sale, în romanul său „Altneuland", Herzl dădu formă definitivă ideii sale.

El nu aprofundă aci ideia naţională. Ţara ideilor sale, care nu mai este „Satul Iudeu", ci o Nouă Societate, nu este, în fond, evreiască. Dar el lărgi aci ideia umanitară, aceia a fericirii universale, care a fost baza concepţiei sale originale. Cuvintele cari formează concluzia „Statului Evreiesc" sunt: „Salvarea noastră o va aduce pe cea a lumii, bogăţia noastră o va îmbogăţi, măreţia noastră o va mări. Şi fericirea noastră va radia puternic asupra umanităţii întregi". Aceste cuvinte trebuie să devină o realitate în Noua Societate. Ideia naţională, aceia a suveranităţii şi a puterii, dă cu totul înapoi în faţa ideii umanitare, care se întăreşte. Palestina nu a devenit o ţară evreiască şi cu atât mai puţin un Stat evreiesc. Nu este sigur că evreii formează o majoritate a populaţiei. Herzl a recunoscut între timp că Palestina era nelocuită,

că ea nu putea deveni Statul iudeu sau ţara evreiască la care el a visat. In Palestina, sioniştii nu formează decât o societate nouă, dar chiar această societate îmbrăţişează evrei şi neevrei.

Sionismul apărea lui Herzl ca o întreprindere ce se poate realiza într'un timp relativ scurt, pe care el îl evalua la douăzeci de ani. El nu se gândea la necesitatea unei lente preparări a poporului pentru această întreprindere. Palestina, pe care o zugrăveşte în romanul său, nu îi apare ca o entitate politică, drept un stat evreiesc, ci ca o „Nouă Societate". Sioniştii sunt o comunitate în Palestina, dar ei nu domină ţara. „Noi nu suntem un Stat. Noi suntem o comunitate sub o formă nouă. Noi suntem pur şi simplu o societate, o mare societate, compusă dintr'un oarecare număr de societăţi auxiliare, mai mici. Congresul nostru nu este, în fond, decât adunarea generală a tuturor acestor societăţi, formând „Noua Societate". Noi simţim totuşi că, în speţă, este vorba de ceva mai mult decât despre pure interese materiale, de o societate de exploatare economică. Noi plantăm grădini, noi fondăm şcoli. Mai mult decât de utilitate generală, noi ne preocupăm cu frumuseţea lucrului, căci aceasta are în ochii noştri un avantagiu pentru Societate. Noi înţelegem că, pentru o comunitate de oameni, idealul este o utilitate, un profit; putem spune că este chiar indispensabil. Idealul

ne poartă înainte. Nu suntem primii cari facem această constatare; ea este veche cât lumea.

Ceiace pentru individul izolat este pâinea și apa, pentru colectivitate este Idealul. Și sionismul nostru, care ne-a adus până aici și care ne va mai urca în regiuni încă necunoscute civilizației, nu este altceva decât un Ideal infinit, nelimitat. Comunitatea Societății Noui în Palestina nu este un organism politic. In contact cu realitățile palestiniene, concepția lui Herzl a pierdut forma politică a unui Stat, a unei suveranități naționale, a posesiunii unei țări. Ea s'a umanizat. Nobilele aspirațiuni umanitare ale secolului al XIX-lea își găsesc aci realizarea. Nu mai este vorba de ideia unui Stat Național. Abia dacă e vorba de judaism. Sioniștii cari au instituit această societate, au împrumutat ceiace era mai bun în toate țările; servind propria lor rasă persecutată, ei voiesc să servească pe toți locuitorii Palestinei și toată umanitatea. Căci „noua cetate" n'a fost clădită pentru un scop național și îngust, ci pentru binele tuturor și ea are deasemeni rădăcini în ideile gândite în Anglia, în America, în Franța și în Germania. Ea izvorăște din experiențele, cărțile și visurile de pretutindeni. „Toate plantațiile noastre se vor usca dacă libertatea de gândire, generozitatea și dragostea de umanitate, nu vor înflori... Ar fi imoral de a refuza oricui, de orice origină, rasă sau credință ar aparține, o parte din cuceririle noastre. De-

viza noastră trebuie să fie: „Omule, tu eşti fratele meu”. In al său „Altneuland”, Herzl a trasat un tablou al viitorului, de unde predominanţa elementului evreiesc în Palestina este complect esclusă. In „Altneuland” nu există printre popoare nici o discriminare de natură politică, economică sau de drept public. „Noi nu întrebăm pe nimeni de ce credinţă este, din ce rasă face parte. Să fie om, şi aceasta ne ajunge”, afirmă David Litvak, marele leader din „Altneuland”. Şi Rondhi Bey laudă efectul imigraţiei evreieşti asupra bunei stări materiale a arabilor. „Ei trăesc cu noi ca fraţi, pentru ce nu i-am iubi?” Şi ca geniul rău al taberei evreieşti îi apare lui Herzl dr. Geyer, care concepe Palestina ca Stat evreiesc, iar pe evreii din Palestina ca o grupare esclusiv politică, favorizând elanul poporului către o dominaţie politică. El este falşul profet, cum există totdeauna printre evrei în Palestina; şi în bătălia electorală din „Altneuland”, Herzl lansează aderenţilor săi acest apel: „Votaţi pentru cel cari caută nu avantajul imediat, ci cel permanent. Dar dacă votaţi pentru un adept al lui Geyer, voi nu meritaţi ca soarele sfintei noastre ţări să strălucească deasupra voastră”. Academia evreiască în Palestina are ea însăşi misiunea de a glorifica meritele pur umane ale indivizilor izolaţi. Această sarcină depăşeşte, bine înţeles, limitele ţării, iar savanţii evrei din „Altneuland” se preocupă de emanciparea neg-

rilor. Astfel este noua Societate Universală, ieşită din Statul iudeu al lui Herzl. In „Altneuland”, toţi, fără distincţie de rasă, sunt liberi şi fericiţi. Nimic n'a fost luat locuitorilor indigeni, ci, din contră, le-a fost dat. Noua Societate era o asociaţie supra-naţională şi supra-confesională. Ea voia ca ţara sfântă, care a jucat în trecut un rol mondial, să joace şi în viitor acelaş rol.

In Noua Societate, religia a fost definitiv eliminată din tutela publică. „Societatea nu se preocupă de a şti unde îşi caută fiecare reculegerea, comuniunea cu cel Etern, fie într'un templu, într'o biserică, moscheie, muzeu de artă sau sală de concert; este o afacere particulară a fiecăruia”. Căci, dacă în Noua Societate, evreii nu duc o viaţă mai evreiască decât în Europa occidentală, această viaţă este cu mult mai umană, mai liberă, mai demnă şi aci era ţelul lui Herzl: de a atinge frumuseţea umană, universală, într'o asemenea viaţă.

In aceasta rezidă sursa de putere magică pe care apelul lui Herzl o exercită asupra atâtor tineri evrei: a fonda în Palestina o societate sau o umanitate evreiască, având o întindere şi o însemnătate umană universală. In acelaş timp, pentru a ajunge acest ţel, Herzl indică poporului evreu drumuri noui: libertatea politică mondială şi sinceritate, cari ele singure ar asigura împlinirea emancipării şi a autoemancipării.

NATHAN BIRNBAUM

— Credința evreiască —

Când popoare sau oameni sunt smulşi din securitatea lor greu dobândită, când formele tradiţionale ale vieţii lor sunt modificate, când destinul lor, supunându-se unor legi misterioase, îi aruncă în necunoscut, sub presiunea momentului care trece şi de teama momentului ce vine, ei devin pradă „durerii de a trăi". Această durere de a trăi a fost umbra care se agăţă de patul lui Israel, în cursul secolului al XIX-lea. El o ignorase, odinioară, în securitatea lumii sale proprii. „Bucuria" hasidimilor străluci într'o comunitate închisă, impenetrabilă lumii exterioare, bucurie ce emana din tot ceiace trăieşte în natură. Dar de atunci, fiecare evreu purtă în inima sa „durerea de a trăi". Când se resemna cu destinul său, bucuros sau silit, când căuta să se libereze de greutatea lui. Asimilare sau sionism, nu sunt în mare parte decât două aspecte ale unei dorinţi comune: efort către eliberarea de greutatea judaismului, voinţa de a deveni ca toate celelalte

popoare. Dar o altă cale era posibilă: transmutarea acestei „dureri de a trăi” printr'o reîntoarcere la securitatea trecută. Peretz se angajase pe acest drum; el încercă să iasă din mândra sa singurătate de intelectual şi să se refugieze în securitatea neclintită a poporului, în exaltarea hasidică. Dar el se opri la jumătatea drumului.

Nathan Birnbaum merse până la capăt: el transmută „durerea de a trăi” în certitudinea credinţii.

A fi evreu, este „a merge drept înaintea ta, nu cu umblet placid, blând, ci cu o pasiune tenace, o mândrie intransigentă”. Aceasta este calea urmată de Nathan Birnbaum în a sa căutare a unităţii. Cu toate tatonările sale, în aparenţă oarbe, Birnbaum nu are, în realitate, decât o singură orientare: aceia care duce către un judaism viu. Plin de nerăbdare, devorat de o nelinişte care îl consumă, el vrea să strângă dintr'odată, nu numai în sine, dar împrejurul său, în forma sa cea mai perfectă, acest judaism viu. Birnbaum este un căutător de frumuseţi; el aspiră la perfecţia formei, la expresia plastică a individualităţii poporului; el urăşte grozav torsul pipernicit al jidovului rătăcitor. Eroul îndepărtat al romanului său. „In două mii de ani”, este... al poporului, care „culege timp de o jumătate de secol frumuseţea, pentru a o răspândi în Israel”. Această frumuseţe, Birnbaum o vede împrăştiată în Israel, acolo unde forţa vitală a

poporului s'a conservat. Ea se ridică în fața lui ca „soarele radios care împrăştie întunecimile cele mai puternice"; ea este „dreaptă, inflexibilă, imuabilă", ca şi cum ea ar ieşi „complect proaspătă din atelierul istoriei, atât de sănătoasă în dragostea şi în urile sale; atât de puternică în voința sa, atât de profundă în credința sa, infinită în speranța sa".

Alți evrei din acest timp, în aspirația lor către frumusețe, se lepădară de judaism, se helenizară sau se refugiară în patrimoniul frumuseții altor popoare. Dar Birnbaum vede urâțenia şi ariditatea lumii europene şi americane de astăzi, care e lipsită de stil, de formă definită, de ideal şi se teme de a vedea inteligența evreiască asimilată, dublu dezrădăcinată, târâtă în vârtejul neconsistent al Europei. El găseşte frumusețe în formele vechi, bogate, ale vieții interioare intense şi omogene, a unei vieți pe care o animă Dumnezeu. Aceste forme, cari fuseseră cele ale vieții poporului evreu şi cari astăzi încă servesc de cadru vieții unei mari părți din acest popor, sunt pline de căldură, de bucurie, de securitate, căci ele au rezistat acțiunii dizolvante a materialismului rece şi morbid al Europei. In aceasta constă conservatismul lui Birnbaum. El reprezintă contribuția evreiască, — în manifestarea sa cea mai semnificativă — a acestui val de reîntoarcere la formele şi credințele vechiului regim, care în secolul XX se va desfăşura asupra Eu-

ropei, răul de care ea suferea fiind atribuit intelectualismului secolelor XVIII şi XIX. Dealtfel, Birnbaum (ca atâţia alţii din afara judaismului), îşi plătise tributul său la „intelectualismul ateïst". El fu, înaintea lui Theodor Herzl, precursorul ideilor naţionaliste şi ceruse colonizarea Palestinei: dar aceste idei îl descurajară repede, ele comportând prea multă mecanică şi acţiune diplomatică. El fu unul dintre primii evrei din Occident. discipolul lui Achad Haam, care preconiza stabilirea în Palestina doar a unui centru national-cultural, fără ambiţii politice, şi milită în favoarea unei acţiuni practice, ţinând la realizarea acestui centru. Dar această cale îi păru imediat prea sterilă. In acest cadru strâmt, viaţa evreiască nu putea, după el, să dea măsura sa plină şi integrală. Acest cadru nu putea să continuie viaţa evreiască în întregime; forţele vitale ale judaismului se găseau aci în strâmtoare şi nu se puteau desfăşura liber. După el, viaţa evreiască în întregul ei şi puterea judaismului, erau stânjenite şi nu se puteau dezvolta în voia lor. După el, viaţa evreiască ar putea continua să se desvolte în Diaspora, la sânul marei evoluţii a Umanităţii: „Nu trebuie să se priveze poporul evreu de nici una din numeroasele posibilităţi de dezvoltare de cari este capabil". Exteriorizându-se, geniul poporului evreu poate îmbrăca forme diverse şi se poate manifesta într'un centru cultural în Palestina tot

atât de bine ca şi printre massa evreiască din diversele centre ale Diasporei. Concepţia lui Birnbaum tinde la o diferenţiere: ea corespunde regionalismului ori conservatismului francez sau german. Este vorba de a menţine particularitatea, forţa originală, caracterul distinctiv şi limba unei întregi părţi din popor.

In acelaş timp, Birnbaum ajunge la un principiu de naţionalism care comportă o orientare garantată, deşi insuficient definită, către viitor, echivalând cu o orientare spre trecut, către epoca anterioară avântului naţionalismului politico-teritorial. El separă naţionalitatea de teritoriul politic; ea nu este pentru el decât un principiu cultural, spiritual, care nu necesită legătura mecanică cu un teritoriu. Ideia unei naţionalităţi fără legătură mecanică cu un teritoriu, a unei naţionalităţi fără legătură politică, nereieşind din nici un teritoriu, nu prezintă pentru Birnbaum nici o anomalie; ea anunţă, dimpotrivă, noul mod al viitoarei culturi umane. Esenţialul este energia culturală a unui popor, vigoarea capacităţii sale de a exprima plastic natura sa.

Sondând izvoarele adânci ale forţelor vitale evreieşti, Birnbaum ajunge la religie. Numai în contact cu această bază, el recuperează întreaga sa forţă. El nu se mai găseşte în „afară", el nu mai urmează curentul formelor fluctuante, el nu mai tinde către forme odinioară vii, astăzi surghiunite.

Iată-l, însfârşit, reintrat înlăuntrul acestei forme, veche dar atât de vie pentru el, iată-l sub această minunată „cupolă a judaismului, din care cea mai mică piatră este o parte integrantă din tot, şi din spiritul care animă acest tot". Violentele vâltori şi marile zdruncinături din „afară", dispar de cum te găseşti în „interior", adăpostit. Poporul nu este pentru el o aglomerare forțată, ai cărei membrii sunt obiect de plăcere sau de durere; el este în ochii săi „o mare realitate situată între natură şi istoria mondială, mişcată de propria sa forță ieşită din Eternitate şi lansată către finalitatea sa; este o operă de artă particulară, unică, a lui Dumnezeu". El vrea un „Israel integral", un evreu ireductibil, omogen, complect.

Orice om — ca şi orice popor — este situat între Natură şi Istorie Mondială, în Natură şi Spirit, şi participă şi la unul şi la celălalt. Dar din toate aceste popoare, Israel este alesul.

Dumnezeu nu-i se relevă „într'o toropeală plastică", ci într'o „acțiune dramatică", aidoma unui animator etern, pe care trebuie să-l urmeze în eternitate. Birnbaum se plasează cu forță şi mândrie pe terenul alegerii şi misiunii poporului lui Israel. Pentru el, istoria judaismului nu este decât aceia a luptei sale pentru eternitate, pentru participarea la processus-ul divin al istoriei. Judaismul a îndeplinit singura adevărată şi mare evoluție a spiritului uman: aceia de a se ridica

din dominaţia forţelor naturale, păgâne, ale instinctului originar, până la împărăţia lui Dumnezeu. El este situat între aceste două tărâmuri, le aparţine amândurora şi lupta se dă în el însuşi.

Anumite elemente ale naturii şi ale luptei ei, au pătruns deasemeni în altele, păgâne, şi istoria europeană este o luptă a popoarelor în jurul acestor elemente ale naturii evreieşti. „Desigur, din epoca Renaşterii, instinctul originar al păgânilor caută calea, cu o pasiune crescândă, către un joc liber al forţelor, luptă care opune nu numai pe Cain şi Abel, dar în care Cain răpune deasemeni un alt Cain şi — dacă trebuie — un Abel doboară pe celălalt. Noi am fost, din contră, ca oameni într'un golf, la adăpostul vânturilor, pe cari le privim deslănţuindu-se şi stârnind vârtejuri în larg. Cu ochii uimiţi, am văzut lupta desfăşurându-se afară — lupta giganţilor pentru o parcelă din judaismul nostru — şi noi am rămas singuri la adăpostul Eternităţii. Dumnezeu ne avea, căci noi îl alesesem".

După Moses Hess — şi în acelaş timp cu Martin Buber — Birnbaum afirmă din nou eternitatea judaismului. Evreii nu sunt deloc pentru el un popor asemănător celorlalte popoare ale pământului — mai ales celor europene — şi căruia nu-i lipsesc decât elementele vieţii interioare, teritoriu şi limbă pentru a deveni ceiace sunt toate celelalte. Poporul evreu nu poate

și nu vrea să devină ca toate celelalte popoare. Prin liberul act al acceptării legii lui Dumnezeu, el se diferențează de celelalte popoare ale pământului. Aceste popoare aparțin instinctelor lor, falșilor zei, cari sunt: puterea, independența, naționalismul, oricare ar fi numele dat feții multiple și variabile a idealului lor.

Israel, din contra, aparține lui Dumnezeu. „Noi singuri am stabilit mica noastră comunitate pentru El și nu în profitul puterii noastre. Comparată la ceiace constituie normal altor popoare, poziția poporului evreu este anormală. Dar a voi să aduni această poziție „normală" printr'un procedeu mecanic, este a pierde din vedere că „anormalitatea" sa nu este un accident istoric, gol de sens, ci, că ea decurge dintr'o anormalitate intrinsecă, specifică poporul evreiesc. Poporul evreu nu a fost smuls teritoriului său printr'o lovitură subită și de atunci el nu a dus o existență inexplicabilă; toată istoria poporului evreu — dela Moise, când, dăruit definitiv lui Dumnezeu reprezintă un proces crescând de dezvoltare a acestei „anormalități" așa cum se manifestă pe de o parte prin fapta dintre Regi și preoți și pe de alta, între profeți și rabini. Pentru aceasta Israel și existența sa ulterioară, constituie un fenomen unic, atât în timpul antichității, cât și în timpurile actuale. Acest tip de popor etern care pare a se fi detașat de bazele „naturale" ale unui popor, nu e mai puțin în mijlocul lumii.

El învăţă gloria lui Dumnezeu, care nu emană izolare ci, aşa cum a spus Buber, forţa admirabilă a dragostei de lume, forţă uimitoare care să fie şi să depăşească toate celelalte. Nu este vorba aici de ascetism şi de moarte, ci de o concentraţie a vieţii interioare. Viaţa unor asemenea oameni nu depinde decât de o condiţie mai semnificativă, mai pură. Ea are rădăcinile sale în pământ, dar este un ritm al cerului, care reglează cu pulsaţiile sale nenumăratele funcţiuni ale vieţii cotidiene, strâns coordonate şi profund ancorate în sancţiunea supremă. Natura şi Spiritul, lumea şi serviciul divin, agonisirea şi puritatea morală, se aliază toate într'o singură unitate.

„A renunţa la putere, nu înseamnă a renunţa la viaţă". In această existenţă a unui popor, detaşat de baze „naturale", palpită o putere creatoare, o „plenitudine de viaţă şi de poezie", sortită să facă să trăiască un tip de om capabil să afirme personalitatea sa. Baza naturală a vieţii oamenilor şi a colectivităţilor, este pământul. Dar popoarele „normale" dezvoltându-se „normal", au făcut din această bază naturală care e pământul, care îşi trage puterile, dar el nu este legat de politico-geografică, un Stat. Omul este legat de pământul pe care trăieşte, care îl hrăneşte, din care îşi trage puterile, dar el nu este legat de teritoriu în accepţia politică şi care deseori îi este în mare parte complectamente străin. Birn-

baum cunoaşte importanţa pământului şi apelul său nu este mai puţin semnificativ decât cel al lui A. D. Gordon: „Eu cred că pe „pământ", adică acolo unde omul se sprijină pe el, sufletul său se închide mai uşor în mijlocul confuziei lumii şi că, în vârtejul luptei pentru viaţă, omul poate comunica cu Dumnezeu şi ridica o privire paşnică spre cer". Iubind pământul, Nathan Birnbaum urăşte teritoriul ca bază politică. El este un adversar profund al sionismului politic, în care el nu vede decât o asimilare a judaismului la ideile civilizaţiei europene.

In civilizaţia europeană modernă, statele moderne nu se sprijină pe pământ, pe adevăratul pământ, a cărui influenţă asupra vieţii umane slăbeşte din ce în ce; ele nu se sprijină decât pe teritoriu. Adevărata cetăţenie nu are nevoie de teritoriu „pentru a face să valorifice bazele sale originale şi cu adevărat decisive". Cultura poporului evreu, de esenţă omogenă, cu toată diferenţierea crescândă, nu are deloc nevoie de un teritoriu. Intercomunicaţia modernă tinde din ce în ce la o fuziune a activităţilor culturale din diversele centre locale, într'o activitate culturală naţională.

Ideile lui Birnbaum ne duc la o nouă interpretare a conceptului popor, la o interpretare arhaică, conformă celeia a profeţilor; ele duc la domnia lui Dumnezeu pe pământ, regat fără limite; la colaborarea individuală la un edificiu

la un regat care înglobează oamenii, dar nu se ataşează de nici un loc, la un regat a cărui realitate este prezentă în cele mai mici fapte cotidiene ale vieţii terestre, tot atât de mult ca şi ceiace noi avem mai personal. Dar pentru Birnbaum, edificarea acestui regat este strict arhaică. El apare aci din nou printre judaismul actual, avocatul cel mai evident al tradiţiei conservatoare, a disciplinei prescrisă de Dumnezeu, care dă vieţii armonia profundă şi perfecta frumuseţe. Pentru educarea rasei umane, el preconizează calea disciplinei, aceia a sinagogii. Ceiace vrea el, nu este spaima individului singur în faţa lui Dumnezeu, nici pericolul care ameninţă omul rătăcind pe un ascuţiş tăios, între vocea inexorabilă a cunoştiinţei şi vocea seducătoare a inimii indolente — şi aşa trebuie să fi fost viaţa profeţilor — nici, însfârşit, decizia totdeauna reînnoită a inimii vii.

El cunoaşte prea bine pericolul pe care îl comportă o cale atât de anarhică: nu se încrede nici în forţa omului, nici în aceia a evreului. El ştie că doar câtiva oameni pot urma această cale, dar nu colectivitatea, „Casa lui Israel”. Or, el vrea să ridice un edificiu pentru întregul Israel şi subestimează poate pericolele acestui al doilea drum, acel a sinagogii. El vrea să instituie o îngrădire protectoare în jurul lui Israel, pentru a-l apăra de tentaţiile cari ar putea să-l tărască în afara căii lui Dumnezeu, către prăbuşire. El

aspiră la un sistem de siguranță, care susține omul în lupta între ascensiune și inerție, care îl ajută să se decidă pentru bunul care îl încurajează la acțiune. Seducțiile și tentațiile evitabile trebuie să fie ocolite, pentruca Israel să poată cu atât mai multă siguranță să construiască regatul lui Dumnezeu.

Iată cele două căi posibile cari duc la acelaș capăt: calea către libertate — care nu este liberul-arbitru — și necesitatea interioară cea mai profundă, cucerită într'o bătălie neîncetată contra pericolului căderii — și calea disciplinii, care este cea aleasă de Birnbaum, și pe care el o îmbrățișează cu patosul personalității sale. „Judaismul este o revoltă contra unei umanități care este captivă existenței sale materiale, trăiește o viață care nu este decât un compus dezordonat și confuz de impresii, de dorinți și de pofte, în loc de a fi clădit pe elanul omului către Dumnezeu. Judaismul este o rebeliune contra acestei manii a grandorilor, supraviețuire tenace a păgânismului, care asumă uneori numele de libertate el înseamnă *setea de uniunea liberatoare cu Dumnezeu:* el este aspirațiunea la un stat de dependență dobândită prin recunoașterea comună a voinței și legii lui Dumnezeu".

Noi nu ignorăm măreția incomparabilei discipline spirituale a sinagogii. Noi vedem aci, dimpotrivă, unul dintre cele mai mari progrese ale umanității. Dar alegerea unilaterală a lui Birn-

baiun ne apare ca o simplificare a marei probleme, plină de pericole, în faţa căreia sinagoga sucombă întotdeauna. Este tragic în judaism faptul că neîncetatul conflict interior, elanul către împărăţia lui Dumnezeu şi căderea — fie că e vorba de individ sau de colectivitate — se manifestă într'un mod extrem de ascuţit. Printr'un proces istoric fără seamăn, judaismul a ieşit din cadrul istoriei umane generale, în acelaş timp ales şi respins, şi de atunci aspiră pasionat la securitate, într'un cadru „natural" sau măcar la o securitate pe care şi-ar crea-o el însuşi. Dar procesul dureros al căutării cadrului se împlineşte în singurătate şi risipire, proces care antrenează disociaţia vechilor certitudini ale existenţei sale şi a întregii bogate frumuseţi a formelor vieţii sale. Atunci se trezeşte cu forţă dorinţa arzătoare a unui cadru „normal" sau a unei reîntoarceri către frumuseţea dispărută dintr'o viaţă întărită în certitudinea sa. Dar cel puţin în neorânduiala aparentă a tatonărilor haotice, în căutarea formelor de certitudine, în mijlocul cărora judaismul se zbate de o sută de ani, nouile ieşiri sunt totdeauna deschise; noui aporturi la nouile forme de viaţă ale servitorului lui Dumnezeu, care poartă povara sa neauzită dealungul frământării secolelor.

Conflictul care izbi pe Israel contra Europei, în secolul XIX, poate fi tot timpul tot atât de

fertil în rezultatele sale, ca şi altădată conflictul cu cultura Babilonului, a helenismului şi a arabilor. Pentru a face ca judaismul să ia drumul hasidismului, Birnbaum depuse o activitate neîntreruptă, care a durat patru decade. La fiecare din aceste etape, el răspândi fecunde seminţe, a căror recoltă nu fu culeasă decât mai târziu şi doar de alţii. In evoluţia sa, el îşi ridică din ce în ce probleme şi soluţii parţiale către totul; obiectul său fu totdeauna un popor întinerit al lui Dumnezeu, care — contrariu ortodoxiei actuale, uzată şi dezagregată — ar urma integral sfintele comandamente, cu o ardoare nouă. în toate domeniile vieţii. In acest scop, Israel trebuie să se grupeze în jurul unei mici trupe de conducători spirituali, de păzitori ai credinţei şi să se conducă după exemplul acestor „olimi", a- acestor „halutimi" noui, acestei avantgarde eroice, luminoasă şi exemplu pentru întregul popor. Acest ideal fu criteriul lui Birnbaum. El n'a găsit nicăeri o activitate gata de a se pune în serviciul „Făgăduinţii". In toate câmpurile, în cele ale ortodoxiei, ca şi în cele ale Sionismului şi ale asimilaţiei. el găsi o activitate intensă în locul unei sensibilităţi profunde, o urmărire febrilă, de efect facil, în locul muncii pacinice. Cuvintele pe cari Birnbaum le găseşte contra „noului tip evreu" care, dela eşecul asimilării, apare ca reprezentat al poporului evreu în faţa celorlalte popoare, conţin o mare parte de justeţe. Mi

se pare totuşi că Birnbaum, conform unei terminologii devenită curentă în Germania şi în Europa Orientală, în literatura ultimelor decenii, trage o linie de demarcaţie netă şi ingenioasă între „cultură" şi „civilizaţie", demarcaţie ignorată, cu motive, de către popoarele occidentale, cari ocupă locul predominant în aceste două domenii. Evreul nu apare lui Birnbaum ca un reprezentant eminent al civilizaţiei, pe care el o asimilează sceptimismului. Birnbaum adoptă pe de altă parte prea uşor terminologia şi valorile politicienilor conservatori ai vechei sau ai nouii şcoli, care dă o manieră analoagă cu a sa, procese de două tipuri şi rezervă toate laudele „hotărâţilor".

Birnbaum combate mentalitatea sionistă. El vede un pericol în încălcarea lui asupra ortodoxiei, dar nu combate dragostea de Sion. In ochii săi, ca şi în ochii oricărui veritabil evreu ortodox, Palestina ocupă un loc important. Ea nu este centrul vieţii sale, al gândirii sale evreieşti. Acest centru este ocupat de Thora şi de către disciplina pe care ea o prescrie şi care înglobează Palestina. „Dar Eret Israel n'a epuizat niciodată şi nu va epuiza niciodată pentru noi, rolul său în istoria lui Israel. Pentru noi, Palestina a fost Ereţ Israel. Noi am purtat-o totdeauna în inimile noastre! Ea a fost totdeauna obiectul aspiraţiilor noastre cele mai arzătoare". Ca adversar cavaleresc, Birnbaum recunoaşte

progresele realizate de Sionism, precum şi virtutea conducătorilor sionişti, care „îi face să-şi consacre calmul în mijlocul marei excitaţiuni bucuroase şi îi pune în gardă împotriva unor prea mari iluzii". Ceiace îl separă de Sionism, este politica sionistă, metoda sionistă, sentimentul pseudo-mesianic pe care-l au mulţi sionişti, că ei încep o „nouă epocă istorică". El regretă absenţa manifestărilor şi exigenţilor, cari nu fac decât să provoace numeroase rezistenţe antisioniste. Ceiace trebuie — după el — „este de a lucra în Palestina şi pentru Palestina, a lucra încă, a lucra totdeauna, fără ambiţii politice, fără ţel politic".

Birnbaum visează dincolo de ideia Palestinei; el aspiră la salvarea şi ridicarea întregului Israel. Maniera în care Brinbaum concepe baza şi direcţia elevaţiunii, el o exprimă cu forţă şi profunzime, în frumosul capitol intitulat: „In serviciul făgăduinţii". Noi ne raliăm la Birnbaum în conceptul său de relevare spirituală a lui Israel, la care el aspiră, precum şi la viziunea sa „despre ameliorarea continuă a fizionomiei anterioare a poporului"; el afirmă cu convingere credinta sa în această elevaţie, care se va realiza în ziua când elanul spiritual se va trezi în toată puritatea sa, când se vor scula din mijlocul poporului oameni cari vor recunoaşte acest ideal şi-l vor predica.

Mai e necesar ca împrejurările economice şi

sociale ale vieţii massei poporului să fie constituite în aşa mod, ca să nu se împotrivească acestui avânt spiritual.

Ce condiţiuni pune Birnbaum pentru această ascensiune spirituală şi morală a lui Israel? El recunoaşşte toropeala sufletului evreiesc în Galuth, în aceste ultime secole. Dar el mai socoteşte că toate relele galuthului nu trebuiesc atribuite acestuia; că ele nu se pot vindeca chiar în galuth. Pentru a ieşi din galuthul spiritual, există un mijloc, care implică două condiţiuni, cari sunt de fapt ceiace cere şi sionismul, cu toate că, în spiritul lui Birnbaum, ele tind spre un plan mai ridicat. Birnbaum cere ca primă condiţiune „ruralizarea”, întoarcerea evreilor la agricultură, la viaţa rurală şi — pentru a sublinia importanţa acestei vieţi în sânul naturii — el găseşte cuvinte pe cari şi A. D. Gordon a putut să le scrie. Dar această ruralizare n'ar trebui să se mărginească la Palestina. Intoarcerea dela viaţa orăşenească la cea directă a câmpurilor, ar trebui să se producă în toate ţările. Birnbaum are, fără îndoială, dreptate, când afirmă că un galuth de ţărani valorează mai mult decât un galuth de negustori; că alcătuirea, în Diaspora, a unei populaţii de ţărani, ar constitui rezerva Palestinei rurale; că situaţia poporului evreu cere, nu o deosebire între Palestina şi Diaspora, nici o concentrare de activitate asupra Palestinei, ci, dimpotrivă, o întrepătrundere a celor două

surse de activitate. Birnbaum însuşi recunoaşte totuşi că, astăzi, numai Palestina poate fi luată în consideraţie pentru ruralizarea poporului evreu şi prevede că numai succesul acestei ruralizări în Palestina poate îndemna la o întreprindere asemănătoare în alte ţări. Dacă în Palestina nu s'ar reuşi să se transforme un popor de negustori într'un popor de ţărani, unde oare ar putea să se realizeze acest lucru? Exact la aceste concluzii ajunge şi A. D. Gordon: Palestina ocupă poziţie predominantă, pentrucă numai aici poporul evreu poate să se reîntoarcă la o viaţă productivă, în strânsă legătură cu pământul şi pentrucă numai aici forţele istorice şi psihologice stimulează poporul.

Birnbaum, care dealtfel atribuie acest rol forţelor organice istorice şi care se opune transformărilor mecanice, ajunge totuşi la aceleaşi concluzii finale, cerând ca sioniştii, în Palestina, să dea întâietate nu ideii politice, ci ruralizării ţării, afirmând că scopul lor în Palestina nu trebuie să fie „majoritatea cantitativă”, ci „acţiunea calitativă”, „dreptatea socială”, moralizarea, avântul religios, întoarcerea la natură, pământ.

„Oamenii cei mai destoinici, mai hotărîţi, strigă Brinbaum, să părăsească oraşele, să meargă să întemeieze centre, unde se vor dezvolta comunităţi de evrei într'o acţiune comună, consacrată lui Dumnezeu şi naturii, ca astfel să ducă la îndeplinire sensul judaismului. Să slujim

Ereț Israel, Pământul Promisiunii, cu un devotament liniştit, fără acea grabă caracteristică iluziei şi vătămătoare securităţii poporului".

Birnbaum cere, în al douilea rând. organizarea întregului popor evreu într'un tot energic spiritual și politic. Cunoscut fiind crezul lui Birnbaum, nu e surprinzător că vrea să dea acestei mari comunităţi evreieşti o constituţie spirituală teocratică. Este interesant, având în vedere caracterul conservator al crezului lui Birnbaum, să se constate că asemuieşte această mare comunitate unei forme asemănătoare aceleia a bisericii catolice și că hotărâşte clerului rolul diriguitor. Insuși Birnbaum nu dispreţuieşte dificultăţile cari se opun la realizarea programului său, dar dezordinea și indiferența în sânul poporului său sunt atât de mari, încât orice apel către acțiune, către o viaţă spirituală mai bogată, trebuie să fie ascultat.

Nathan Birnbaum e unul din aceia care ne-a dat prilejul să pătrundem mai adânc în sufletul tragic şi particular al poporului evreu. El ne-a arătat mai multe căi şi a fost într'o privinţă conducătorul nostru. Cu toate că noi nu putem să-l urmăm întotdeauna, viaţa sa, prin lupta neobositoare pentru un adevăr mai profund, pentru o claritate mai mare — rămâne unul din exemplele cele mai edificatoare a luptei interioare a judaismului actual.

La capătul unui drum lung, Birnbaum a ajuns la zelul fierbinte al vieţii religioase, care timp de două mii de ani a ţinut în Diaspora locul patriei poporului evreu.

MARTIN BUBER

— Naţionalismul religios —

Concepţia sionistă a lui Martin Buber dă la iveală influenţa ideilor lui Moise Hess şi ale lui Achad Haam. Impulsia principală îi fu dată de spiritul religios de care erau pătrunse cercurile evreieşti ale Europei Orientale, în special hasidismul, care e manifestarea cea mai importantă a acestui spirit. Concepţia sionistă a lui Martin Buber e rezultatul sintetic al elementelor constituite din doui factori principali: emanciparea spirituală în Europa Occidentală şi hasidismul în Europa Orientală, cari produc, către mijlocul secolului XVIII, mişcarea de renovare a judaismului. In tinereţe, Buber fu însufleţitorul grupului care, influenţat de învăţătura lui Achad Haam, tindea dela început la o pătrundere culturală a mişcării sioniste. Mişcarea naţională a fost, pentru Buber, o luptă de eliberare şi epuraţie internă. El respinse tot ce urmărea un ţel economic sau politic. „Nu îmbunătăţirea soartei evreilor, ci eliberarea sufletului judaic, con-

stituie sâmburele ideii noastre. Sionismul nu-i o mobilizare împotriva antisemitismului, nu-i o mişcare de rezistenţă, de apărare a drepturilor împotriva adversarilor eterni. Suntem sionişti, pentrucă nu se poate recuceri vigoarea organismului, nici regenera resorturile sale vitale, decât prin concentrarea poporului pe propriul său pământ. prin reconstituirea continuităţii sale istorice. Sufletul rătăcitor al poporului nu-şi va regăsi statornicia decât în brazdele câmpurilor Palestinei".

Sionismul, deci, nu se poate confunda cu activitatea politico-diplomatică a conducătorilor săi. Trebuie să fie o forţă care să pătrundă activitatea fiecărui individ, viaţa care să hotărască sensul şi substanta concretă. Sioniştii trebuie să-şi manifesteze sionismul „nu numai prin vorbe, ci prin fiinţa lor totală. Ei trebuie să conceapă viaţa lor ca o pregătire zeloasă a acestui lucru nou şi a luminii pe care o poartă întrânsa; ei trebuie să trăiască această viaţă de pregătire, pătrunşi de o convingere gravă, de o credinţă sinceră în acest Sion al sufletelor, formând o mare şi senină familie de oameni maturi şi hotărâţi".

Naţionalismul lui Buber se încadrează în mişcarea culturală generală europeană. Din 1900, Martin Buber a fixat cu precizie concepţia sa naţionalistă: „Noi luăm parte la o adunare de grupe naţionale în jurul nouilor steaguri, cari înseamnă sfârşitul naţionalismului politic. Nu mai e in-

stinctul conservării care însufleţeşte aceste grupe, nici necesitatea de apărare împotriva fortelor agresoare exterioare sau dorința lor de stăpânire şi expansiune teritorială, ci voința de a-şi exprima deosebirile lor individuale; e luarea de cunoştinţă a sufletului popoarelor". Sionismul e numai o faţetă a acestei mişcări generale. „Renaşterea poporului evreu nu-i decât un afluent al curentului general al renaşterii umane; ea e forma particulară sub care apare, la poporul nostru, cultura umană nouă". Acest naţionalism cu totul intern, e un stimulent binefăcător de descoperire, de realizare pe sine însuşi.

„El ne prilejuieşte să scoatem din fundul individualităţii noastre originale, valori şi opere noui, să clădim monumentele existenţei noastre, să punem sub ochii noştri Infinitul, posibilităţi transformate, să ne îmbibăm chiar de esenţa firii noastre, să ne descoperim, să ne regăsim, să ne cucerim".

Pentru Buber, sionismul nu-i un ţel politic, ci o forţă vitală. Buber vrea „o reorganizare a vieţii poporului", reeducarea sa profundă radicală. „Sionismul trebuie să creieze o lume nouă a spiritului" şi „forme noui de viaţă colectivă pentru oameni". Pentru a ajunge la acest stadiu, sunt necesare lungi etape şi chiar generaţii întregi. Numai curajul unei resemnări active, spiritul de sacrificiu voluntar adus în munca în-

treprinsă de generaţiile viitoare, pot permite să se treacă aceste etape.

Concepţia sa asupra responsabilităţii personale a individului şi a dependenţei organice a colectivităţii, în tot ce e mai adânc în esenţa fiinţei omeneşti, l-a condus pe Buber să considere problema evreiască drept o chestiune individuală, ca problema fiecărui evreu în particular, nu atât ca produs al unei necesităţi exterioare, ci ca problema unei crize a sufletului. Chestiunea evreiască fusese considerată până atunci mai ales ca o chestiune exterioară, ca problemă inter-umană şi internaţională. Esenţialul chestiunii era reacţiunea reciprocă a evreilor și a ambianţei lor. Sionismul lui Herzl fu provocat de relatiile existente între evrei şi cercurile neevreieşti în mijlocul cărora trăiesc. In „Primul discurs asupra judaismului", Buber înfăţişează chestiunea sub un unghi diferit. „Să proclamăm că suntem evrei, ce înseamnă aceasta? Faptul de a fi evreu, ce sens. ce însemnătate are în viaţa individuală a fiecăruia dintre noi?" Aici se găsește problema fundamentală pentru Buber: „Care este esenţa judaismului în fiecare din noi? La ce ne constrânge, nu printr'o obligaţie exterioară, ci prin necesitatea de a realiza adevărul nostru interior, faptul de a transforma eul, în forță, în eul activ?" Din 1901. Buber afirma că adevărata natură a chestiunii evreieşti e interioară, individuală. E chestiunea atitudinii fiecărui evreu cu privire

la caracterul particular ereditar, nedespărţit de firea sa, cu privire la judaismul interior, singurul care constituie poporul. Rămâne de arătat cum fiecare evreu găseşte în el însuşi aceastǎ particularitate ereditară, şi care este ea.

Moritz Heiman spune undeva: „Ceiace îndură, gândeşte şi speră cel mai izolat dintre evrei, pierdut într'o insulă depărtată, constituie chestiunea evreiască în toată deplinătatea ei". Problema evreiască pentru fiecare evreu în particular, este de a stabili diferenţa între stratul cel mai adânc şi determinant al sufletului său, între substanţa sa ereditară şi formele exterioare ale lumii înconjurătoare, la acţiunea căreia e supusă: între lumea înconjurătoare, astfel cum i se prezintă în totalitate şi eul creator pe care-l străvede în forul său interior. Ca şi copilul, care, în procesul adaptării sale la mediul exterior, nu descoperă decât treptat limitele fiinţei sale în spaţiu, omul adult, aşezat în mijlocul impresiilor şi influenţelor exterioare, nu ajunge decât în mod gradat la perceperea substanţei sale interioare, la statornicirea acesteia la mediul modificărilor continue.

Orice experienţă omenească se dobândeşte sub influenţa anumitor forme constante, cari, prin caracterul lor distinctiv, hotărâsc nuanţa specială. Regiunea, limba, obiceiurile, mediul geografic şi istoric, imprimă în fiecare caz, după experienţa individului, o anumită tonalitate a-

fectivă, un caracter particular, rezultând din acțiunea lor combinată. Totalitatea acestor factori acţionează într'o măsură egală nu numai asupra individului, dar deasemeni şi asupra unei întregi colectivităţi omeneşti statornicită în acelaş loc, vorbind aceiaşi limbă, supusă la aceleaşi obiceiuri. Această acţiune combinată, formează unitatea unui grup uman pe un plan superior aceluia al familiei sau al unui cerc de prieteni. Dar în afară de acest element statornic al experienţei externe, un spirit mai adânc străpunge existența unui element constant interior, scena întregii experiențe omenești. Această descoperire de sine însuși, ridică pe om deasupra eului propriu. Ea rezultă din avântul său spre continuitate, imortalitate. Ea îi dă, în neliniștea și slăbiciunea existenţei sale singuratice și mărginită în timp. sentimentul siguranţei voioase, a unei prelungiri a eului în trecutul depărtat şi în viitor, pe deasupra duratei vieții care i-a fost hărăzită de soartă.

Această dezvoltare a eului individual care se operează în planul naturii, al realității vii, ridică — prin ea însăşi — acest plan în domeniul spiritual. Omul care a descoperit continuitatea eului său în timp, se simte ridicat de suflul divinității; el ia cunoştinţă de continuitatea generaţiilor, de linia ancestrală al cărei rezultat e dânsul. „El simte în lanțul generațiilor nemuritoare potrivirea de sânge, el simte ca o viață

anterioară a propriei sale ființe. Din impulsul acestei perceperi intime, el descoperă că sângele e seva hrănitoare, vitală, a individului, că el determină natura straturilor celor mai profunde ale gândirii noastre, a voinții noastre. El începuse să vadă în poporul său lumea externă; el descoperă acum un suflet. De acum înainte, poporul reprezintă în ochii săi o comunitate de morți, de vii si de oameni cari se vor naște, formând o singură unitate. Și tocmai această unitate o recunoaște ca baza eului său, a acestui eu care, în imensul lanț, alcătuiește o verigă necesară, al cărei loc a fost marcat de toată eternitatea. Ceiace toți oamenii cari formează acest lant au creat și ceiace vor crea, el o simte ca opera esenței sale intime: în experienta lor trecută și viitoare, el își vede destinul său personal. Trecutul poporului său alcătuieşte substanța memoriei sale, viitorul său constituie propria sa îndatorire. Calea urmată de poporul său, îl învață să se înțeleagă cu el însuși, să cunoască propria sa voință.

Prin această analiză, Buber contribuie nu numai la întărirea conștiinței naționale judaice, ci și la definitia generală a esenței chiar a naționalismului. Anii cari au precedat războiul mondial, au fost marcați de un nou avânt, o adâncire nouă a nationalismului. Redeșteptarea spiritului romantic provoacă tendința profundă de a înrădăcina credințele creditare în pământul

natal, în rândul generaţiilor etice şi religioase ale naţionalismului. S'a recurs la Fichte, care atribuia naţionalismului misiunea pe care o avusese de rezolvat religia, în special aceia a fuziunii între durata eternă cu îndatorirea zilnică şi introducerea lucrurilor pieritoare, cât şi a celor vecinice. Naţionalismul deveni astfel o chestiune de morală personală, o pregătire a timpurilor mesianice.

Prin acest nou naţionalism moral, poporul apare ca o grupare de oameni de aceiaşi origine, modelată de o totalitate de experienţe interioare, prin acelaş destin istoric. Acest naţionalism e o realitate vie, profund ancorată în viaţa umană şi nu mai puţin în cea spirituală. Această formă a naţionalismului, formă stimulentă, bogată în valori noui, ancorată în adâncul naturii spirituale a omului, risca să fie exploatată de ambiţia politică, de dorinţele de Stat şi de a degenera într'un naţionalism de cucerire şi posesiuni de teritorii. Şi în adevăr, aceasta s'a întâmplat. Naţionalismul deveni planul mistic al setei de dominare, al expansiunii teritoriale, al opresării şi îngâmfării.

Naţionalismul judaic al lui Buber prezintă, alături de cel al lui Romain Rolland şi Rabindranath Tagore, încercarea naţionalismului moral şi uman.

Râvna judaică şi sentimentul profund al res-

ponsabilităţii mesianice, pătrunseră această concepţie naţionalistă. Acest naţionalism judaic vrea să se afirme, printre valorile morale ale eternităţii, ca un factor de izbăvire universală. Nu serveşte ca pretext motivelor de Stat, aspiraţiilor teritoriale şi colective, dominării; numai cerinţele sufletului îl inspiră. Tot ceiace e politică, Stat, economie, se depărtează şi cade. Rămâne numai „problema" aşa cum o considerăm noi, astfel că noi singuri trebuie s'o lămurim şi s'o rezolvăm.

Orice opoziţie dispare deacum înainte dintre individual şi uman. Demnitatea, măreţia morală a unei naţiuni, nu depind de jocul intereselor opuse de o zadarnică nălucă, de independenţa politică. Naţionalismul vrea să se ridice până la culmile cele mai înalte. El vrea să elibereze lumea şi această mântuire nu o acordă decât cu preţul sacrificiului de sine.

Dar pentru evrei, această continuitate a generatiilor capătă o semnificaţie cu totul particulară: la celelalte popoare, comunitatea de sânge, manifestările exterioare şi interioare ale vieţii şi formele sale constante, limba, obiceiurile, ţara, formează un tot armonios. In orele de introspecţie, evreul simte dualismul profund al fiinţei sale morale. El se simte împărţit şi supus la două lumi, la două comunităţi distincte. El nu poate îndepărta acest dualism, dar poate transforma această opoziţie într'o unitate, recu-

noscând că sângele și natura ereditară, sunt forța determinată a fiecărei vieți. In agitația vieții zilnice, omul întrevede numai lumea exterioară și acțiunea pe care aceasta o exercită asupra lui. Dar când privim în noi înșine, în tăcerea orelor de introspecție, înțelegem adevărata noastră fire și recunoaștem ceiace „sângele" înseamnă pentru noi. Indatorirea noastră consistă să nu ne lăsăm târâți în conflictul nostru, în frământarea noastră interioară, pe valurile lumii externe, ci să înțelegem, să afirmăm natura particulară a stratului cel mai profund al ființei noastre și — într'o unitate armonioasă — să-l adaptăm influiențelor lumii noastre exterioare. „N'ar putea fi vorba de a respinge ori sacrifica unul din aceste elemente în favoarea altuia: ar fi absurd să renunțăm la cultura înconjurătoare pe care am transformat-o și asimilat-o. Voim și putem avea conștiința de a realiza o cultură mixtă într'un fel mai intens decât oricare altui popor. Dar în această cultură mixtă, e vorba de a determina elementul predominant, adică de a trăi într'o viață evreiască complectă".

In ce constă însă această plenitudine a vieții evreiești? iată ce trebuie precizat dela început. In ce consistă acest trecut, care are influență în fiecare evreu? Cari au fost forțele hotărîtoare, al căror viitor nu-i decât prelungirea? Care e natura esențială a judaismului și rolul său în lume?

La aceste chestiuni, Buber răspunde în „Discursul asupra judaismului”. Principiul de polarizare a sufletului omenesc, principiu originar al întregii vieţi spirituale a omului, se manifestă în sufletul evreului cu o intensitate particulară. Se manifestă cu o intensitate egală şi în istoria evreiască. Sufletul evreiesc e un amestec indestructibil de contraste. Din şocul continuu al tuturor acestor contraste, decurge toată viaţa activă a evreului, individ sau popor. Evreul nu e niciodată simplu: el constituie totdeauna un complex de contradicţii. In literatură, în istoria evreiască. pretutindeni apar aceste contraste multiple, se ciocnesc în fiecare suflet individual printr'un efort constant, care determină destinul poporului evreiesc. Puţini oameni sunt, ca evreii, tentaţi prin ei însăşi şi expuşi slăbiciunilor continue. Istoria fiecărui evreu tipic e o succesiune de avânturi şi de slăbiciuni; istoria poporului evreu repetă — pe un plan mai ridicat — acelaş ritm. In sensul acestui ritm, vechi istorici ai poporului evreu au interpretat ieşirea din Egipt şi epoca judecătorilor. Acest dualism al evreilor, această accentuare particulară a unui atribut general al umanităţii, nu sunt un fapt obiectiv; nu-i o disociere a lumii externe în două câmpuri opuse, ca lumina şi umbrele, ci o realitate subiectivă, provenind din ruptura interioară, din conflictul fiecărui suflet evreiesc. Acest conflict explică pentruce, la nici o altă grupare omenească,

tendința către unitate și eliberare nu atinge o astfel de intensitate, căci realizarea acestei unități echivalează — pentru un evreu — cu o victorie asupra acestui dualism. Prin această aspirație către unitate, evreul e creator, judaismul e un fenomen omenesc, problema evreiască e o chestiune umană. Această aspirație către unitatea interioară, stimulează nevoia de unitate a eului. Omul trebuie să fie indivizibil, omogen, întreg; el nu trebuie să fie împins când dintr'o parte, când din alta; el trebuie să se concentreze spre acțiunea sa, cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată puterea sa.

Această nevoie interioară de unitate de acțiune unitară tinde către viitor, către continuitatea istorică, considerată ca drumul ducând la realizarea ei. Acest avânt anunță o lume mesianică, unde această unitate va fi realizată, însfârșit, în viața individuală, ca și în cea colectivă. Aici sunt tendințele strâns legate între ele de viața evreiască: unitate, acțiune, viitor. Procesul istoric al judaismului se săvârșește sub forma unei lupte spirituale, interne, vecinic reînnoite, pentru realizarea integrală a tendințelor poporului. Fiecare evreu participă la acest proces; el descoperă în sine însuși acest dualism și această tendință către unitate.

Procesul nu se întrerupe deloc și, atâta cât durează, misiunea judaismului nu-i terminată. Ea devine misiunea personală a fiecărui evreu,

idealul fiecărui individ. Naţionalismul scoate de aici o nouă consacrare, o semnificare lărgită. Misiunea naţională, e în acelaş timp realizarea misiunii umane. „Nu e vorba de o chestiune între naţionalişti şi nenaţionalişti; acest lucru e superficial şi de puţină importanţă. Eu înţeleg prin „evrei creatori", pe aceia cari au luat cunoştinţă de formele puternice ale judaismului original şi cari, optând pentru acestea din urmă, s'au hotărât să le realizeze şi să trăiască după ele".

Prin această alegere, facem un pas decisiv spre unitatea interioară a sufletului nostru şi participăm la eliberarea poporului; noi eliberăm judaismul, ca să poată îndeplini misiunea sa universală umană. „Aşa a fost şi va rămâne totdeauna semnificaţia şi misiunea judaismului în lume: să-i se dea acest avânt spre unitate, pe care-l va fi dobândit el însuşi prin victoria sa asupra propriului său dualism. Astfel a fost sinteza religioasă în vremea profeţilor şi a creştinismului primitiv, sinteza spirituală în vremea lui Spinoza; astfel a fost sinteza socială a socialismului. Către ce sinteză tinde astăzi spiritul judaismului? Poate către o sinteză a tuturor celorlalte sinteze? Orice ar fi, e sigur că el va împăca agitaţiile multiple, divergente şi contradictorii ale umanităţii, către un acelaş avânt spre unitate".

Renovarea judaismului se impune. O astfel

de renovare se efectuează totdeauna când cultura amorțește, când procesul spiritual viu care a produs această cultură, a slăbit sau a stopat. In secolul XIX, procesul spiritual evreiesc s'a împotmolit într'o stagnare asemănătoare. Lupta pentru realizarea tendințelor sale se terminase. Poporul încetă să producă valori noui. El continuă să-și ducă viața trecătoare și relativă. Viața sa absolută, acest ansamblu de opere și valori spirituale create prin lupte pentru realizarea tendințelor sale, se depărtă de viața lui actuală. Căci orice popor înzestrat de calități puternice și specifice, trăiește — pentru a spune astfel — de două ori: viața sa trecătoare și relativă, succesiune de zile „pieritoare" ale generatiilor consecutive și, paralel, viața sa absolută în lumea spiritului uman, rătăcind și căutându-și calea. Atunci când în viața relativă totul pare accidental și adesea lipsit de sens, în viata absolută se manifestă gradat marile linii luminoase ale spiritului. Viața relativă, rămâne domeniul conștiinței naționale; viața absolută, îmbrățișează toată conștiinta umană.

Renovarea înseamnă, deci, fuziunea vieții relative și absolute. Ea înseamnă: sublimarea vieții. Cum se va îndeplini această renovare, nimeni nu o poate prezice.

Datoria oamenilor este să fie pregătiți. Dar „pregătirea" implică „preparare".

Buber a fost primul care a făcut cunoscut

judaismului din Occident — şi lumii în general — viaţa religioasă a hasidimilor, care se hrăneşte chiar la izvoarele tradiţiei judaice, care liberează inima de neputinţa sa de comunicativitate, care umple tenebrele cu raze de o voioasă speranţă, care a înălţat valoarea personalităţii omeneşti şi care — chiar în starea sa inferioară actuală — prezintă lumii imaginea unei comunităţi în care individul e supus autorităţii unui şef, nu din constrângere, ci din dragoste. Deşi Buber n'a luptat pentru a da la iveală într'o lumină mai strălucitoare nucleul doctrinei hasidice. graţie messianismului său, hasidismul ajută pe Buber să înţeleagă procesul istoriei judaice, lupta spirituală care, delungul secolelor, se dă neobosită, în sufletul fiecărui evreu, luptă permanentă, alcătuind o misiune permanentă. Buber consideră profeţia şi hasidismul ca puncte culminante. Orice renovare viitoare a judaismului, trebuie să se lege de aceste două mişcări.

Sionismul lui Buber nu vrea ca evreii să meargă în Palestina ca să domine sau să stăpânească ţara. Ei nu trebuie să formeze avantgarda unei întreprinderi politice sau a unei ambiţii de Stat colonială. Stabilirea evreilor în Palestina nu poate deveni o realitate decât dacă această mişcare rămâne credincioasă caracterului ei pur moral. Ceiace îi îndeamnă pe evrei să se stabilească în Palestina, e dragostea lor adâncă pentru ţara căreia, timp de două mii de

ani de exil, i-au rămas strâns legați printr'o nostalgie profund religioasă. Ei trebuie să meargă acolo pentru a ajuta la reconstrucția țării, de acord cu ceilalți locuitori ai ei. Pentru a treia oară, dela prezicerea făcută lui Abraham, evreii se reîntorc în Palestina și de fiecare dată în aceste trei reîntoarceri, atitudinea evreilor cu privire la ceilalți locuitori ai țării, dă măsura progresului moral realizat de judaism asupra păgânismului său originar. Numai atunci sionismul ar putea să ajungă la o semnificație care va depăși limitele unei țări și se va confunda cu acelea ale omenirii. Renovarea judaismului, care va marca reînoirea procesului spiritual evreiesc, poate să aibă o însemnătate umană. Buber are impresia de a se găsi la o cotitură a vieții umanității, într'un timp când un sentiment nou începe să ia naștere, destinat să înflorească în sufletele oamenilor generațiilor viitoare. Acest sentiment uman, universal, încă nearticulat, germinează în evreu, ca și în alții.

„Formarea acestui sentiment universal și renovarea judaismului, sunt cele două fețe ale aceluiaș fapt. Tendințele fundamentale ale judaismului sunt chiar elementele de unde va țâșni noul Cuvânt Universal. Astfel, umanismul cel mai adânc al sufletului nostru și judaismul cel mai profund al sufletului nostru, se unesc într'acelaș avânt, în aceiași voință". Buber proclamă astfel sionismul ca o misiune personală

şi umană. Naţionalismul său evreiesc a devenit mai nesigur; el are conştiinţa de a fi tranzitoriu şi de a fi anunţat suflul timpurilor noui. Nostalgia unei credinţe noui îl ridică. El aspiră în acelaş timp la o bază etică a naţionalismului, să-l scoată din cadrul său mărginit, pentru a-l aduce în lumina universală. El caută să-l transporte din domeniul strâmt al prezentului „este”, pe planul moral al lui „ce trebuie să fie”, îi atribuie un caracter mesianic. Un astfel de naţionalism, născut din avântul sufletului, speră el să-şi găsească justificarea ca factor al mântuirii umane.

NAŢIONALISM ŞI UMANISM

In epoca războiului mondial, chestiunea relaţiilor dintre naţiune şi umanitate s'a pus în toată însemnătatea ei. Când—graţie declaraţiei Balfour, care fiind o măsură de război, purta toate caracterele originii sale — sionismul ajunse un factor public mondial, Martin Buber se văzu din nou preocupat de această problemă: Ce trebuie să fie sionismul — pentru a se putea menţine—ca să facă faţă acestei mari probleme? Buber respinse totdeauna naţionalismul politic. Pentru el, misiunea sionismului era dezvoltarea unei realităţi spirituale, îmbobocirea sa până la înflorirea totală, până la vitalitatea strălucitoare. Dar aceasta realitate este depăşită de una mai mare: umanitatea e superioară Statului şi naţiunii. Deci,

ținta sionismului nu-i un nou Stat, o nouă formă politică: „Ca ființă umană, n'am ca scop final Statul, nici ca evreu „Statul evreiesc". „Nevoia de putere a unei rase vitale" îmi este cu totul străină; prea am văzut rezultatele singurei și goalei „nevoi de putere". Nu e vorba de Statul evreiesc, care, dacă s'ar forma astăzi, s'ar baza pe aceleași principii ca orice Stat modern; nu e vorba de un mic edificiu mai mult în mijlocul gloatei: e vorba de un cămin, care, independent de vârtejul altor popoare și liberat de politica „exterioară", poate concentra toate forțele sale asupra realizării judaismului".

Aceste cuvinte deveniră lozinca de adunare a acelora cari, dezorientați de război, își propuneau acum să pregătească un nou regim intelectual și social. Războiul mondial atingea punctul culminant al naționalismului. Acesta din urmă, intrat ca o forță politică în arena evenimentelor mondiale, căuta să le modeleze după interesele sale. Oricare ar fi fost motivele economice ale războiului, adevărata sa cauză era naționalismul, socotit de fiecare din popoare ca un idol, sensul și aspirația națiunilor către putere și securitate. De aceia, în cursul ultimilor ani ai conflictului, tinerii ridicară atenți urechile când Buber se silea să dea o nouă definiție naționalismului și când el singur căuta în câmpul sionist — dar de acord cu avantgarda tuturor popoarelor — să îndepărteze de politică și de inte-

rese de partid ceiace se găseşte în naţionalism ca element personal şi etern. Buber crede în renaşterea unui naţionalism nou. „Ceiace se numeşte astăzi cu acest nume, ne este străin. dar nu-i ştergem. Semne strălucitoare ne anunţă că sensul său se transformă şi noi ghicim în jurul nostru o uniune încă vagă a „naţionaliştilor” tuturor raselor, cari doresc, ca şi noi, nu succesul exterior, ci dezvoltarea interioară a naţiunilor lor. Faptul că această misiune ne-a fost de acum acordată în toată puritatea sa, că noi am ajuns de pe acum, fără să trebuiască să urmăm dela început drumul însângerat al greşelii, că noi putem în adevăr să ne trasăm drumul nostru; acest fapt ridică încă mai mult valoarea operei noastre. dar în acelaş timp o face mai dificilă. Oricât de strâmt ar fi drumul nostru, inima nu trebuie niciodată să se obişnuiască cu limitele; întotdeauna mare, totdeauna trează, ea trebuie să ritmeze bătăile sale după schimbările acestor timpuri cari pregătesc omenirea nouă. Elementul naţional nu trebuie niciodată să găsească scopul său în el însuşi, nici o frazeologie nu trebuie să ne facă să credem că este o legătură iluzorie între cauza sa şi cea a umanităţii: această legătură trebuie să fie reală şi să se manifesteze nu numai în scopurile noastre. dar si în alegerea mijloacelor noastre şi în elaborarea metodelor noastre”.

Deaceia, sionismul nu trebuie să fie amestecat

cu viața Statelor și cu activitatea politică de astăzi, cu manifestările și hotărîrile sale. „Judaismul poate fi eliberat atâta timp cât se sabotează principiul său imanent de dreptate și de justiție între popoare?" O concentrare de evrei în Palestina în aceste condițiuni și prin aceste mijloace, ar scăpa pe evreii izolați de mizeria politică, dar ar subordona în întregime judaismul.

Astfel, Buber ajunge la o cerere esențială a sionismului: „Să ne abținem dela orice „politică exterioară", exceptând demersurile și măsurile necesare pentru a stabili și menține un acord solid și durabil: să se caute deasemeni o solidaritate fraternelă cu arabii în toate domeniile vieții publice". In 1919, când sionismul politic domina în întregime toate celelalte curente sioniste cari deabea se manifestau, Buber încearcă să se opună activității politice, exceptând aceia care avea ca scop înțelegerea cu arabii palestinieni. Buber și câtiva prieteni recunoscură încă din 1920 importanța fundamentală a problemei arabe pentru sionism.

De fapt, pentru ei nu era vorba de arabi, ci de esența naționalismului evreiesc însăși: problema, pentru ei, nu era nici arabă, nici palestineană, ci profund evreiască și umană. Era vechea problemă a caracterului unic al judaismului ce se găsea în joc, era realizarea sa într'o sferă specifică a modernității, a naționa-

lismului nou. Buber se sili să scoată la iveală naționalismul modern prin mijlocul unui citat din „Demonii" lui Dostoiewski: „Fiecare popor a avut totdeauna Dumnezeul său. Orice popor nu-i un popor decât atât cât are Dumnezeul său, numai propriul său Dumnezeu și când respinge cu hotărîre pe toți ceilalti Dumnezei din lume". Aceste fraze ale unui scriitor creștin, afirmă sinuciderea culturii creștine și relativitatea absolută a lui Dumnezeu. Dumnezeu devine o funcție a noului idol, naționalismul. Această evoluție a început cu Renașterea, cu sdruncinarea Cosmosului medieval, cu irupțiunea infinitului. Omul medieval era solid situat în timp și spațiu; deasupra pământului se desfășura cerul, dedesubt ardea infernul; timpul își urma cursul riguros trasat de creație. de judecata din urmă. Omul singuratic al modernismului, expulzat în infinitul spatiului contemporan, caută un adăpost în națiune. ca singura garanție de durată, a unei durate terestre; această garanție unește. mai bine decât oricare alta, natura, originea cu spiritul (istorie și formațiune).

Națiunea salvează omul din singurătatea sa, de frica sa de moarte. Ea îl multiplică în spațiu, dându-i multime de frati și surori și-l eternizează în timp, fixându-l moștenitor și strămos al atâtor generații. Poporul, fenomen al vieții. devine astfel națiune, fenomen al conștiinței. Unitatea organică și naturală a poporului

devine vointa puterii şi a creşterii naţiunii moderne. Poporul era gajul natural al duratei în timp: naţiunea dobândeşşte, prin mijlocul unei mari zdruncinări, conştiinţa acestei durate. Dar naţionalismul tinde să depăşească aceste limite şi să devină un scop în el însuşi. El se transformă în program, devine hibrid. se schimbă în demon; marchează astfel începutul sfârşitului. Nationalismul trebuie totdeauna să găsească o frontieră, nu în el însuşi, ci în conştiinţa responsabilităţii internaţionale a unei naţiuni. Astăzi se consideră natiunea ca un scop propriu; ea este pentru membrii săi autoritatea supremă, judecătorul propriei sale cauze şi, prin urmare. iresponsabilă. Ea păstrează dreptul de a-şi apăra interesele sale, dar decide ea singură cari anume sunt, fără a recurge la o instanţă supremă parţială. Aşa se produce haosul între natiunile timpului nostru. unde politica nationalistă şi succesele sale se menţin, dar unde ideologia naţională, ca fortă creatoare, e deja moartă. Astfel, nationalismul se suprimă el însuşi sau, mai curând, din naţionalismul politic, suveran, autonom, se schimbă în factor de civilizaţie religioasă, servitor al poporului şi al umanităţii. Ideia naţională. după ce a trecut punctul absolut fictiv, redevine relativă.

In 1922, Buber dă concepţiei sale despre sionism forma definitivă: el explică punctul său de

vedere prin mijlocul unei întrebări şi al unui răspuns.

Intrebare: Tu spui că nu trebuie să te supui politicii europene. Dar dacă această politică, chiar dacă ne-am supune sau nu, ar dispune, fără consimţământul nostru, de soarta noastră în Palestina? Spui că trebuie să ne unim cu Orientul şi să luăm parte ca membru activ la regenerarea sa. Dar dacă el respinge această uniune? Ce politică pozitivă sfătueşti tu?

Răspuns: Politica ţării.

Intrebare: Ce înţelegi prin aceasta?

Răspuns: Să întrebuinţăm toate forţele de cari dispunem ca să reconstruim ţara. Nu numai naţiunea noastră în ţară, cum o cere dezvoltarea sa, ci chiar ţara, pentru dragostea de ţară Dacă aceasta ne reuşeşte, vom fi apăraţi împotriva politicii europene şi vom fi dat Orientului dovada tangibilă, dorită, de crezut, că suntem pionerii necesari regenerării sale. Cu condiţia s'o ştii, ca să nu ascunzi un *sacro egoismo* prin politica ţării — nici o mască, astăzi, nu înşeală — ci s'o îneci, s'o dizolvi în ea. Am spus politica ţării; dar adevărata expresie ar fi: dragostea de ţară.

Intrebare: Şi dacă, cu toate acestea, după ce am îndeplinit funcţia noastră în reconstructia ţării, suntem învinşi de majoritate, dacă ni se smulg fructele muncii noastre?

Răspuns: Fricos eşti: Dumnezeu nu semnează

trate. Dar acela care îi împrumută fără ipotecă, e binecuvântat.

Această ispravă cere curaj, curajul de a fi unic. E o operă întreprinsă fără garanţiile obicinuite: Stat, majoritate, capital, cari nu constituie scopul său. Se trasează o cale nouă. Vechile cuvinte de ordine sunt totdeauna aceleaşi: Stat, majoritate, raţionalizare economică, normalizarea vieţii, dar nu sunt conforme cu realitatea. Numai munca umilă si tăcută, legată de realităţile ţării, poate duce la capăt. N'ar trebui să fie aici — căci nu-i deloc diferenţă între morala individuală şi colectivă — nici un *sacro-egoismo*.

Cu prilejul călătoriei la Ierusalim, Buber se întreabă în ce măsură colonizarea evreiască în Palestina era folositoare ţării şi locuitorilor în majoritate arabi. Dacă era vre-un folos, el nu era un scop direct. Intenţia, chiar cu privire la ţară. lipsea. Adevăratul cuvânt de ordine era: să se dea populaţiei străine o ţară pentru comunitatea viitoare; să se încurajeze interesele sale particulare, pentru a-i arăta posibilitatea uniunii, pe care s'o dovedească şi mai ales — scop care depăşeşte primul — pentru binele ei ca membru al unei comunităţi viitoare. O muncă săvârşită în acest spirit, e independentă de constelaţiile politice: ea singură corespunde situaţiei unice a poporului evreu şi Palestinei; ea singură e demnă de operă, ea singură e dovada că sensul misiunii judaice e profund înţeles şi că se caută

cu multă sinceritate să fie realizat. Această realizare e mereu împiedicată de principiile naționalismului modern, care tinde să devină propriul său scop, să domine și să nu servească. Dar nicăieri nu se găsesc — ca în acest popor și ca în această țară — premizele unui nou naționalism umanizat, în sensul profeților, un naționalism în slujba țelurilor etice comune pentru construcția omenirii. Oamenii cari o construiesc, trebuie să meargă înaintea acestei realizări. Desăvârșirea depășește opera umană, dar omul trebuie să dea tot ce-i în puterile sale. Țara, în realitatea sa, e materia construcției judaice. Trebuie să fie refrământată, pentru a face din ea un cămin al Spiritului, o țară sfântă. „Lupta pentru realizarea misiunii judaice se trezește din nou în această țară și în sânul poporului evreu Din acest popor și din acest pământ, a ieșit la iveală adevărul că omul trebuie să trăiască la lumina misterului, la lumina lui Dumnezeu și că Dumnezeu, care a creat această lume, vrea să facă din creația sa, regatul său. Acest adevăr e trainic legat de acest popor si de această țară. Chiar dacă ele se vor depărta. chiar dacă îi vor deveni necredincioase, forțele istoriei și necesitatea realității, le vor readuce totdeauna". Un umanism cu baza națională, un naționalism care n'are nimic comun decât numele cu care e întitulat astăzi naționalismul; singur acest naționalism-umanism care, se știe. e servitorul umanității, care nu apelează decât la

judecata conştiinţei umane şi a legilor divine, care e acelaş pentru toate popoarele, realizează în adevăr sensul judaismului şi semnificaţia sionismului. El este înrădăcinat în trecut şi conduce spre viitor.

ACEST VOLUM S'A TIPĂRIT DE
EDITURA BICURIM REG. COM. 383/SOC/945

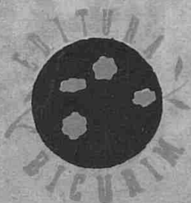
TABLA DE MATERII

AU APĂRUT IN BIBLIOTECA „HEHALUŢ“:

Interesele de clasă şi problema naţională . . . . de *Ber Borochow*
Mişcarea sionistă . . . . „ *A. Bein*
Rezolvarea problemei noastre . . „ *I. Jaques*
Berl Katznelson . . . . „ *B. Dow*
Palestina . . . . „ *Dr. S. Blainglas*
La braţ cu moartea . . . . „ *M. Rudich*
Istoria Sionismului . . . . „ *Dr. Th. Loewenstein*
Aspecte ale problemei evreeşti . „ *I. Jacques*
Rezistenţa evreiească dela Varşovia
Organizaţia sionistă . . . . „ *N. Efraty*
Cartea Albă . . . . „ *A. Libman*
Problemele politice ale Palestinei „ *I. Jacques*
Oameni şi idei . . . . „ *Hans Cohen*
Mose Beilinson . . . .
Viaţa şi opera lui A. D. Gordon
60 de ani de reclădire . . . . . . „ *Ioşva Ziman*
Chaim Weizman . . . .

VOR APARE:

Băiat şi fată . . . . de *Dr. Max Hodann*
Cântecul palestinean . . . .
Sefer Hehaluţ . . . .
Kibuţ şi Kvuţa . . . . „ *N. Benary*
Palestina, ţara făgăduinţii . . . . „ *Lowdermilk*
Pregatirea economică . . . . „ *Frumkin*
Cartea „Drar Habonim“ . . . . .

Lei 600.—